

Toimintakertomus vuodelta 2018

Toimintakertomus 2018

Sisällysluettelo

1. Hallituksen puheenjohtajan katsaus	2
2. Toimitusjohtajan katsaus	3
3. Säätiön hallintorakenteet ja organisaatio vuonna 2018	6
4. Päihdepalvelut	7
4.1. Arviointi- ja kuntoutuspalveluyksikkö	7
4.1.1. Riippuvuustyöryhmä	8
4.1.2. Korvaushoitotyöryhmä	12
4.1.3 Avohoidon tilastoja.....	14
4.2. Hoitopalveluyksikkö	15
4.2.2. Huumevieroitusosasto	16
5. Työvalmennus ja moniammatillinen yksilövalmennus.....	17
6. Järjestölähtöinen toiminta	20
6.1. Pelituki	20
6.2. Huumekuntoutujien vertaistoimintakeskus Asema 78.....	21
6.3. Vapaaehtois- ja vertaistukitoiminnan kehittäminen - AK4	22
5. Talous.....	24

Toimintakertomus 2018

1. Hallituksen puheenjohtajan katsaus

Säätiön viime vuosi toteutui taloudellisesti ja toiminnallisesti oikein hyvin - suunnitelmia ja ennusteita parempana.

Esitän omasta ja säätiön koko hallituksen puolesta kiitokset henkilökunnalle ja johdolle erinomaisesta työstä vuonna 2018!

Sovatekissa on parin viime vuoden aikana toteutettu merkittäviä toiminnallisia ja taloudellisia muutoksia. Muutokset ovat olleet monin tavoin haastavia ja raskaita – käytännössä kaikkia säätiön toimintoja on arvioitu kriittisesti ja niitä on järjestetty sekä muuttuvia asiakastarpeita paremmin palveleviksi mutta samalla myös kumppaniorganisaatioiden – erityisesti Jyväskylän kaupungin ja Keski-Suomen sairaanhoitopiirin - uudistettuja prosesseja vastaaviksi. Tämä palvelutuotannon painopisteen muutos on ollut merkittävä ja toteutunut osaavan ja asiantuntevan henkilöstön ansiosta.

Samanaikaisesti isojen muutosten kanssa ovat Sovatekin eri alojen asiantuntijat antaneet merkittävän panoksen myös sote- ja maakuntauudistuksen valmisteluun ja siten vaikuttaneet palvelujen tulevaan kehitykseen niin maakunnallisesti kuin valtakunnallisesti. Sote-uudistusten viivästyminen on osin haastanut toiminnan ja strategista kehittämistä. Kuitenkin säätiö on myös tässä pohdinnassa aktiivisesti mukana toimialan paikallisten toimijoiden ja asiantuntijoiden kanssa.

Onnistunut toimintavuosi 2018 luo monin tavoin hyvää pohjaa toiminnalle ja palvelujen pitkäjänteiselle kehittämiselle yhteistyössä palvelujen käyttäjien ja sopimuskumppaneiden kanssa.

2. Toimitusjohtajan katsaus

Sovatek-säätiön toiminta oli vuonna 2018 samaan aikaan merkittävien sisäisten toiminnallisten uudistusten sekä ulkoisten toimintaympäristössä tapahtuvien muutosten alla. Kaikilla toimialoilla on aloitettu tai jo toteutettu sisällöllisiä ja rakenteellisia uudistuksia, joiden avulla pyritään varautumaan tulevaan Sote ja kasvupalvelumaailmaan. Nykyisten julkisten hankintojen pirstaleisuus ja markkinalähtöisyys sekä tulevien rakenteellisten muutosten keskeneräisyys ja epävarmuus niiden vaikutuksista on aiheuttanut haasteita palvelujen tuottamiseen ja henkilöstön jaksamiseen kuin myös prosessien johtamiseen. Sovatekin kaikilla toimialoilla on pyritty antamaan tietoa käynnissä olevista muutoksista niin paljon kuin se on ollut mahdollista. Esimiehet ja johto ovat reagoineet ripeästi tarvittaviin muutoksiin ja toimenpiteisiin, joita vallitseva tilanne on edellyttänyt. Toimintaympäristön myllerryksistä huolimatta toteutui säätiön vuosi 2018 hyvin.

Säätiön toimialojen johtoryhmätyöskentelyä uudistettiin vuoden 2018 aikana. Päihdepalveluissa johtoryhmien tehtäviä ja vastuita määriteltiin tarkemmin ja kokouksia on pidetty lähes joka viikko. Työvalmennuksen toimialajohtoryhmään nimettiin henkilöstö- ja asiakasedustus. Toimialajohtoryhmien puheenjohtajina toimii toimitusjohtaja. Talous- ja hallintojohtaja osallistui kokouksiin noin neljännesvuosittain taloussuunnittelun ja -raportoinnin sekä henkilöstöasioiden asiantuntijana. Toimialojen henkilöstöä on tavattu säännöllisissä kuukausitapaamisissa, kehittämis- ja suunnittelupäivillä sekä yksittäisten työryhmien, palveluyksiköiden sekä eri hankkeiden suunnittelupalavereissa ja ohjausryhmissä.

Säätiön toiminta- ja talous toteutuivat suunniteltua ja asetettuja tavoitteita paremmin. Merkittävänä voidaan myös pitää sitä, että Päihdepalvelujen suoriteperusteisista tuotoista jätettiin laskuttamatta 134 000 euroa sopimusraamin ylityksen minimoimiseksi. Säätiön useat hankkeet paransivat palvelujen sisältöjä ja toimintamalleja sekä kasvattivat koko liikevaihtoa suunnitellusta. Työvalmennuksen sopimustoteutumat myös ylittyivät ennustetusta.

Päihdepalvelujen prosesseja on arvioitu ja niiden kehittäminen tapahtuu olemassa olevien Maakunnan järjestämissuunnitelma ja palvelupakettien luonnosten viitoittamalla tiellä. Käytännössä tämä tarkoittaa tiettyjen erityistason palveluiden selkeämpää määrittelyä päihdelääketieteen ja erityistason hoitoketjujen mukaisesti. Prosesseja ja hoitoketjuja on määritelty yhteistyössä Keski-Suomen sairaanhoitopiiriin ja JYTE:n edustajien kanssa. Toimitusjohtaja on toiminut maakunnan mielenterveys- ja päihdepalvelujen järjestämissuunnitelma työryhmässä ja osallistunut tuottajatapaamisiin. Vuoden 2019 alussa toimitusjohtaja valittiin Keski-Suomen maakunnan sote palvelutuotannon mielenterveys- ja päihdepalvelutyöryhmän puheenjohtajaksi.

Työvalmennuksen sopimukset muuttuivat. Valmistautuminen uusiin palvelusopimuksiin – ja kokonaisuuksiin merkitsi työvalmennuksen henkilöstölle suuria toiminnan sisällöllisiä sekä rakenteellisia muutoksia. Uudet sopimukset työtoiminnassa vaativat valmentajien työnjaon uudelleen organisoimista, raportointi- ja kirjaamiskäytäntöjen tarkentamista sekä työtoiminnan sisältöjen päivittämistä. Näillä muutoksilla pystyttiin vuonna 2018 tuottamaan kuitenkin määrällisesti enemmän työtoimintaa kuin vuonna 2017 vaikka toimialan sopimustuotot olivat pienemmät. Kuntouttavan työtoiminnan päivien määrä kasvoi edelliseen vuoteen verrattuna lähes puolella.

Äänekoskelle avattiin uusi kuntouttavan työtoiminnan yksikkö kesällä 2018. Yksikkö on lyhyessä ajassa saavuttanut niin asiakkaiden kuin tilaajan luottamuksen ja palveluun on oltu tyytyväisiä. Yksikössä Toimintaa on kasvatettu ja laajennettu vuoden vaihteessa.

Selviämisaseman kilpailutuksen myötä marraskuussa 2018 käynnistettiin Päihdepalvelukeskuksessa nopealla aikataululla toimitilojen muutostyöt ja asema avattiin 8.2.2019. Selviämisasemalle rekrytoitiin seitsemän uutta lähihoitajaa. Lisäksi avopalvelujen sairaanhoitaja sekä vieroitushoito-osaston vastaava sairaanhoitaja osallistuvat selviämisaseman toimintaan.

STEA:n rahoittamana käynnistyi Mahdollisuus-hanke, jonka kohderyhmänä ovat heikosti palveluihin kiinnittyvät päihdepäivystyksen, terveysneuvontapalvelujen ja etsivän nuorisotyön asiakkaat. Niin ikään STEA:n rahoittamana palkattiin kaksi kokemusasiiantuntijaa vertaistoinnin koordinaattoreiksi päihdepalveluihin ja työvalmennukseen.

Maakunnallisen liikkuvan terveysneuvonnan kehittämiseen saatu STM:n rahoitus päättyi, mutta toiminnalle saatiin JYTE:n rahoitus 31.8.2019 asti, minkä jälkeen palvelua jatketaan, mikäli säätiö menestyy tulevassa kilpailutuksessa. Seututerveyskeskuksen kanssa palvelusta on myös tehty määräaikainen sopimus. Terveysneuvontapalveluista on tässä toimintakertomuksessa poikkeuksellisen laaja katsaus, koska sen toiminnan kautta tavoitetaan merkittävä määrä suonensisäisesti huumeita käyttävistä keskisuomalaisista, jotka eivät ole juuri muiden palvelujen piirissä tai tavoitettavissa. Lisäksi laajentuneen terveysneuvontapalvelun kautta tavoitettujen asiakkaiden ja vaihdettujen pistovälineiden määrä on kasvanut merkittävästi, mikä puolestaan antaa hyvän, mutta sangen karun kuvan keskisuomalaisesta huumeitilanteesta.

Äitinä yhdessä hanke käynnistettiin STM:n valtionavustuksella ja hanke sai jatkorahoituksen vuodelle 2019. Hankkeen avulla kehitetään raskaan olevien päihdepalveluja ja hoitoketjua Keski-Suomessa. Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) valitsi kuusi palveluntuottajaa valtionavustuksensaajiksi vuosille 2018–2019 avoimen haun kautta saapuneiden hakemusten perusteella. Valitut palveluntuottajat ovat kunta- ja järjestötoimijoita, jotka tuottavat avo- ja laitospalveluita kohderyhmälle. Määrärahan tarkoituksena on turvata päihteitä käyttävien äitien hoito ja kuntoutus siirtymäkauden ajaksi ennen sote-uudistuksen voimaantuloa.

Säätiö toimii aktiivisena asiantuntija- ja kehittämisorganisaationa maakunnallisissa ja valtakunnallisissa verkostoissa. Säätiö on edustettuna useissa toimialojemme asiantuntijatyöryhmissä ja foorumeissa. Toimitusjohtajalla on sidonnaisuudet seuraavissa organisaatioissa: hallituksen puheenjohtaja Green Care Keskus Könkkölä ry, hallituksen varapuheenjohtaja Sociala Oy ja valtuuskunnan jäsen A-klinikkasäätiö

Huolimatta viimeisten vuosien suurista toiminnallisista ja taloudellisista haasteista sekä toimintaympäristön keskeneräisistä muutoksista on Sovatek-säätiö selvinnyt näistä turbulensseista hyvin. Toiminnan ja talouden tehostustoimenpiteet sekä sisällölliset uudistukset ovat olleet vaativia henkilöstölle, esimiehille ja talon johdolle. Toimenpiteet ovat olleet oikein mitoitettuja ja mittavia, sillä säätiön kokonaistilanne on tällä hetkellä tasapainoinen. Muutokset jatkuvat ja Sovatekin ketteryyttä ja muutoskykyisyyttä mitataan vielä moneen kertaan. Jo vuoden 2019 lopussa on seuraavat hankinta- ja kilpailutusprosessit edessä.

Palvelutuotannon erityispiirteet ja moniammatillinen asiantuntijajoukko antavat säätiölle hyvän ”kilpailuedun” muihin toimijoihin nähden. Vahvan ammattitiedon ja kokemustiedon yhdistäminen luo edellytykset asiakaslähtöisten toimintamallien syntymiselle. Säätiön kasvava ja monipuolistuva vertaistoiminta on monilla tavoin edellä yleisesti vallalla olevista käytänteistä. Valtakunnalliset suositukset ja linjaukset asiakkaiden mukaan ottamisesta palvelujen suunnitteluun, kehittämiseen ja toteuttamiseen ovat säätiöllä jo hyvin pitkällä. Tätä kehityssuuntaa on syytä jatkaa ja vahvistaa.

Kaikilla toimialoilla on tarve yhä syvempään erityistason palvelujen kehittämiseen, mihin myös maakunnan järjestämissuunnitelman luonnokset antavat suuntaviivoja. Sovatek ei toki pysty

lopullisesti vaikuttamaan suuriin, muiden päätettävissä oleviin linjauksiin palvelujen järjestämisessä ja tuottamisessa, mutta olemalla mukana eri työryhmissä on meillä mahdollisuus ja velvollisuus edistää asiakkaidemme palvelutarpeita vastaavien palveluketjujen syntymistä riippumatta siitä ketkä palveluita jatkossa tuottavat.

Näin nopeissa ja ennalta arvaamattomissa toimintaympäristön ja lainsäädännön muutoksissa on vaikeaa ennustaa tulevaa, mutta paljon voidaan tehdä itse olemalla ennakkoluulottomia ja varautumalla tulevaisuuteen vaihtoehtoisilla skenaarioilla. Sovatekin selviytymis- ja menestysstrategian tekemiseen tarvitaan kaikkien asiantuntemusta, motivaatiota, innostusta ja sitoutumista.

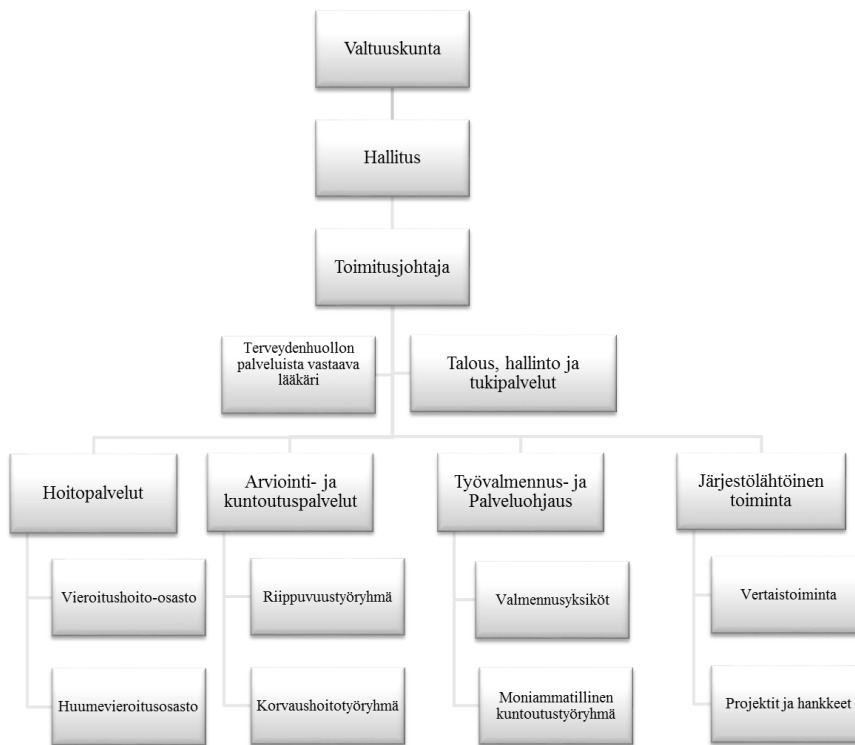
3. Säätiön hallintorakenteet ja organisaatio vuonna 2018

Sovatek-säätiö on päihdelääketieteen ja psykososiaalisen kuntoutuksen asiantuntija- ja yhteistoimintaorganisaatio, joka keskittyy erilaisten riippuvuus- ja mielenterveysongelmien ehkäisyyn ja hoitoon, työ- ja toimintakyvyn vahvistamiseen sekä työllistymisen edistämiseen. Säätiön palvelutuotanto on muuttunut yhä enemmän päihdelääketieteen erityistason hoito, - tutkimus- ja kuntoutuspalveluihin ja työllisyshoidon sosiaalisen kuntoutuksen monialaisiin palveluihin.

Säätiön hallintoelimet ovat valtuuskunta ja hallitus. Säätiön säännöt uudistettiin toimintavuoden aikana. Uusien sääntöjen mukaisesti säätiön valtuuskunnassa on 10 jäsentä ja varajäsentä. Hallitukseen kuuluu seitsemän jäsentä. Valtuuskunnan puheenjohtajan toimi dosentti Sakari Möttönen ja hallituksen puheenjohtajan Jyväskylän kaupungin laskentapäällikkö Vesa Voutilainen.

Säätiön operatiivinen johtamis- ja vastuurakenne muodostui neljästä toimialasta sekä taloushallinto- ja tukipalveluista (kuvio 1). Säätiön työntekijät osallistuivat koulutussuunnitelmissa määriteltyihin koulutuksiin ammattitaidon ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Henkilöstön hyvinvointia ja jaksamista tuettiin esimiestyöllä, työnohjauksilla sekä kollegiaalisella tuella.

Kuvio 1. Sovatek-säätiön organisaatiokaavio 2018

Säätiö ei ole antanut Säätiölain 1 luvun 8 § mukaiselle lähipiirille avustuksia ja muita osittain tai kokonaan vastikkeettomia taloudellisia etuja. Säätiöllä ei myöskään ole em. lähipiirin kanssa tilinpäätöksessä esitettyjen luottamustoimesta maksettujen korvausten lisäksi muita taloudellisia toimia.

4. Päihdepalvelut

Sovatek-säätiön päihdehuollon erityispalveluja tuotetaan Valviran terveydenhuollon sairaala-toimintavaluilla. Tämä tarkoittaa tarkkaan mitoitettua henkilöstörakennetta ja mitoitusta eri palveluissa. Toimiluvat mahdollistavat erikoissairaanhoidotasoisten päihdelääketieteen palvelujen tuottamisen. Terveydenhuollon palveluista vastaavana ylilääkärinä toimii psykiatrian erikoislääkäri, päihdelääketieteen erityispätevyys. Osastonlääkärinä toimi myös päihdelääketieteen erityispätevyuden omaava lääkäri. Marraskuussa säätiöllä aloitti yleislääketieteen erikoislääkäri päihdelääketieteen pätevyyskoulutuksessa.

Päihdepalveluiden asiakaskunnan moniongelmaisuus näkyi toimintavuonna entistä useamman asiakkaan kohdalla (päihde- ja mielenterveys- ja somaattiset ongelmat) erilaisina toimintakyvyn rajoitteina, työkyvyttömyytenä ja syrjäytymisenä. Säätiön on kehittänyt vuosien ajan kykyisyyttä hoitaa samanaikaisista mielenterveys- ja päihdehäiriöistä kärsiviä ihmisiä. Kaikilta säätiön Jyväskylän päihdepalveluissa asioineilta asiakkailta kerättiin asiakaspalaute koko toimintavuoden ajalta.

Toimintavuoden aikana toteutettiin päihdepalvelun henkilökunnalle Avekki-turvallisuuskoulutus, NADA-korva-akupunktiokoulutus sekä SCID 1 ja SCID 2 (structured clinical interview for DSM- IV personality disorders) koulutukset. Lisäksi osallistuttiin terveysneuvontapäiville, korvaushoitopäiville sekä Päihdetyön seminaariin ja erilaisiin verkostotapaamisiin ja keskustelufoorumeihin. Henkilöstön työturvallisuuskoulutusta jatkettiin järjestämällä jokaiselle uudelle työntekijälle turvallisuuskävely. Työntekijöiden työssä jaksamista ja harrastustoimintaa tuettiin kulttuuri- ja liikuntaseteleiden avulla.

Nuorille suunnattuja palveluita kehitettiin edelleen tiivistämällä yhteistyötä Sovatek-säätiön Etsivän työn, Visiitti-hankkeen ja Mahdollisuus-hankkeen kanssa. Etsivä työ jalkautui Kyllön palvelukeskuksen eri yksiköihin viikoittain, ja nuoria tuettiin palveluihin yli yksikkörajojen. Verkostoyhteistyötä muiden alueen päihdenuorisotyötä tekevien yksiköiden kanssa pidettiin yllä. Vuonna 2015 saadun lahjoituksen turvin pystyttiin aiempien vuosien tapaan turvaamaan palveluiden saatavuus ympärivuotisesti ilman lomakausisulkuja.

4.1. Arviointi- ja kuntoutuspalveluyksikkö

Arviointi- ja kuntoutuspalveluyksikön tehtävänä on avohoidon erityistason päihde- ja riippuvuuspalvelut. Yksikön palveluihin sisältyi vuonna 2018: hoidon- ja palveluntarpeen arviointi, asiakaskäynneillä ja ryhmissä tapahtuva päihde- ja riippuvuus kuntoutus, kuntoutujien arjen hallinnan tuki sekä toiminta- ja työkyvyn arviointi, ylläpitäminen ja lisääminen yhteistyössä kuntoutujan ja hänen verkostonsa kanssa. Yksikön toiminta perustuu psykososiaalisen kuntoutuksen ja päihdelääketieteen viitekehykseen ja se sisältää myös konsultaatio ja koulutuspalveluita.

Arviointi- ja kuntoutuspalveluyksikössä toimi vuonna 2018 kaksi työryhmää: Riippuvuustyöryhmä ja Korvaushoitotyöryhmä. Yksikön kehittämistyö kohdistui vuonna 2018 erityisesti raskaana olevien naisten asiakasprosessin sekä hoitoketjun kehittämiseen, terveysneuvontatoimintaan sekä vertaistoimintaan ja asiakkaiden osallisuuden vahvistamiseen. Äitinä yhdessä toiminta kehitti raskaana olevien naisten asiakasprosessia ja hoitoketjua. Terveysneuvontatyön kehittäminen vahvistui toimintavuotena Visiitti terveysneuvontahankkeen myötä. Vertaistoimintaa kehitettiin ennen muuta korvaushoitoasiakkaiden osallisuuden lisäämiseen tähtäävässä OK-hankkeessa.

Avomuotoisen päihdekuntoutuksen laadun varmistamisessa ja hoidon sisällöllisessä kehittämisessä keskeisessä roolissa olivat jatkuva asiakaspalaute sekä toiminnan arviointi ja raportointi. Palautetta kerättiin sekä kirjallisesti että suullisesti kuntoutusprosessin aikana. Kaikista

ryhmätoiminnoista kerättiin kirjallinen palaute osallistujilta ja laadittiin loppuraportti, jossa arviointiin toimintaa.

Arviointi- ja kuntoutuspalveluyksikkö on laajalti verkostoitunut ja yhteistyötä kehitettiin paitsi Sovatek-säätiön sisällä myös eri toimijoiden ja palvelutuottajien kanssa. Koulutusta ja konsultaatioita annettiin eri organisaatioille ja yhteistyökumppaneille. Yksikkö oli muun muassa edustettuna Marak työryhmässä, Keski-Suomen lastensuojelun moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä ja Lapset perheet ja päihteet työryhmässä sekä osallistui maakunnalliseen osallisuusfoorumiin.

Arviointi- ja kuntoutuspalveluissa työskenteli vuoden 2018 päättyessä molemmissa työryhmissä 2 osa-aikaista lääkäriä ja kuntoutuspäällikkö. Riippuvuustyöryhmässä työskenteli 6 sairaanhoitajaa, joista yksi oli tiimivastaava, 1 lähihoitaja, 2 sosiaalityöntekijää (1 osa-aikainen) sekä toimintaterapeutti. Lisäksi Visiittihankkeessa työskenteli kaksi sairaanhoitajaa. Korvaushoitotyöryhmässä vuoden 2018 päättyessä työskenteli 1 osa-aikainen sosiaalityöntekijä ja 7 sairaanhoitajaa. Lisäksi Ok-hankkeessa työskenteli 1 sairaanhoitaja ja yksi oppisopimuksella työvalmentajaksi kouluttautuva. Yksi yksikön sairaanhoitaja työskenteli työvalmennuksessa vieden päihdetyön osaamistaan muun muassa työvalmennuksen päivittäisen työn arkeen, palvelutarpeen arviointiin sekä yhteistyöhön. Yksikön työntekijät osallistuivat toimintavuonna koulutussuunnitelman mukaisesti sekä muihin tarpeellisiksi arvioituihin alan koulutuksiin ja seminaareihin. Riippuvuustyöryhmällä sekä korvaushoidon sairaanhoitajilla oli ryhmätönohjaus ja esimiehellä yksilötönohjaus. Työnohjaus oli tarkoitettu henkilöstölle ammatillisen kehittymisen ja työssä jaksamisen tueksi.

4.1.1. Riippuvuustyöryhmä

Riippuvuustyöryhmän perustehtävänä on tuottaa päihde- ja riippuvuushoidon palveluita. Palveluihin sisältyy avohoidossa tuotetut palvelut päihteiden käyttäjille ja riippuvuusongelmallisille sekä heidän läheisilleen: matalan kynnyksen ja liikkuvan työn palveluita, terveysneuvontapalveluita, arviointi-, hoito- ja kuntoutuspalveluita sekä työ- ja toimintakykyä edistävää kuntoutusta. Palveluita on toteutettu yksilö- ja ryhmämuotoisina. Lisäksi yhteistyökumppaneille annetaan koulutus- ja konsultaatiopalveluita.

Asiakaskunnassa korostui entistä vaikeammat riippuvuusongelmat, monidiagnoosisuus ja huono sosiaalinen tilanne. Asiakasryhmät koostuivat pääsääntöisesti vieroitushoidon suunnitteluvaiheen asiakkaista, vaativia avohoidollisia kuntoutuspalveluita, terveysneuvontaa tai päihdehoidon erityistason ajoterveysseurantaa tarvitsevista asiakkaista. Arviointi- ja tutkimusjaksoja toteutettiin sekä TE-keskuksen läheteellä, että omana toimintana. Ajoterveysasiakkaiden osuus palveluissa kasvoi toimintavuoden aikana.

Riippuvuustyöryhmän toiminnot ovat olleet toimintavuonna osittain murroksessa päivystyksellisten päihdepalveluiden siirryttyä 1.2.2018 Kyllön terveysasemalla toimivalle Päihdearviovastaanotolle. Tämän muutoksen myötä ajanvaraukseton matalan kynnyksen vastaanotto toiminta loppui Kyllön Päihdepalvelukeskuksesta muiden kuin anonyyminä asioivien terveysneuvonta-asiakkaiden kohdalta. Vuoden 2018 aikana asiakkaat asioivat Riippuvuustyöryhmässä oman alueen päihdehoitajan ohjaamina tai kuntien maksusitoumuksella.

Riippuvuustyöryhmän sujuvan toiminnan turvaamiseksi sekä palvelun kehittämiseksi pidettiin viikoittaiset työryhmäpalaverit ja asiakastiimit, sekä seitsemän suunnitteluiltaapäivää toimintavuoden aikana. Palvelurakenteen muutoksen sekä henkilöstövaihdosten vuoksi suunnitteluiltaapäivissä keskityttiin laadukkaasti perustehtävän turvaamiseen. Huumevieroitussosaston ja Vieroitushoito-osaston käyttöastetta pyrittiin tehostamaan tiivistämällä yhteistyötä Korvaushoitotyöryhmän, hoitopalveluiden ja lääkäreiden kanssa. Syksyn 2018 aikana käynnistettiin ra-

kenne, jonka myötä lääkäri tapaa vieroitushoitoon hakeutuvan asiakkaan avohoidollisesti ennen osastojakson alkua. Tämä on lisännyt asiakkaan hoitoon sitoutumista ja suunnitelmallista vieroitus- ja kuntoutumisjatkumon suunnittelua selkeästi. Ryhmätoimintoja toteutettiin useana eri kokonaisuutena; Hyvän Mielen ryhmä (nuoret aikuiset), ajoterveysryhmä, Pelikuntoutuskurssi, Mielialakurssi ja Psykofyysinen hengitysterapia useana lyhyempänä ryhmäkokonaisuutena sekä yhtenä pitkänä kurssikokonaisuutena. Lisäksi Avot-ryhmä toimi viikoittain. Rikosseuraamuslaitoksen kanssa tehtävä yhteistyö on jatkunut aiemman mallin mukaisesti.

Vuodelle 2018 laaditussa toimintasuunnitelmassa Riippuvuustyöryhmän kehittämistyötä kohdennettiin mm. palveluprosessien kuvaamiseen ja loppuvuodesta erityisesti ajoterveysohjelmaa arviointiin ja tehostamiseen. Uusi TRAFIN mukainen ajoterveyden lääketieteellinen arviointiohjelma onkin otettu käyttöön alkuvuodesta 2019.

Terveysneuvontatyötä kehitettiin erityisesti Visiitti-hankkeessa. Toiminta-avustusta myönnettiin toimintavuodeksi myös raskaana olevien hoitoprosessien kehittämiseksi ja sen turvin käynnistettiin Äitinä Yhdessä –toiminta, johon sijoitettiin riippuvuustyöryhmän ja huumevieroitusyksikön henkilöstöä. Äitinä Yhdessä –toiminta on mahdollistanut raskaana olevien päihteitä käyttävien äitien nopean ja portaattoman palveluun pääsyn ja laajan verkostoyhteistyön.

Äitinä yhdessä toiminnan tavoitteena on motivoida raskaana oleva päihteidenkäyttäjänainen mahdollisimman varhaisessa raskauden vaiheessa päihdepalveluiden ja moniammatillisen verkostotyön piiriin. Toimintaperiaatteena on yhdistää kokemusasiantuntijanaiset ja -äidit ammatillisen päihdetyön rinnalle sekä tarjota jalkautunutta työparityöskentelyä eri toimijoiden keskuuteen. Toimialueena on ollut Keski-Suomen maakunta siten, että toiminnan palveluita on tarjottu kunnan oman äitiys- ja lastenneuvolatyön, aikuissosiaali- ja lastensuojelutyön sekä päihdetyön tueksi. Toiminnassa on yhdistetty voimavaroja maakunnallisen Visiitti terveysneuvontahankkeen kanssa. Vuoden 2018 aikana Jyväskylän lisäksi Äitinä yhdessä -toiminnan palveluja käyttivät Muurame, Laukaa, Äänekoski ja Jämsä.

Terveysneuvontapalvelut

Huumeiden käytön lisääntyminen on Keski-Suomessa kasvava ongelma, mikä näkyi vuoden 2018 aikana myös terveysneuvontapalveluita käyttävien asiakkaiden huimana kasvuna, kun palveluita oli myös paremmin tarjolla.

Terveysneuvontatyö on laissa määriteltyä toimintaa. Terveysneuvontapalvelut ovat tarkoitettu pistämällä huumeita käyttäville ja seksityötä tekeville henkilöille. Palveluiden ensisijaisena tavoitteena on vähentää tartuntatautiriskejä, jotka liittyvät huumeiden käyttöön, seksuaaliseen kanssakäymiseen sekä seksityöhön. Tavoitteena on myös vaikuttaa asenneilmapiiriin, sekä kertoa tarjolla olevista hoitopalveluista. Haittojen vähentämisen avulla pyritään saamaan asiakkaat muuttamaan omaa riskikäyttäytymistään. Terveysneuvontapalvelut tulisi järjestää anonyymiteettiä varjelevaksi ja helposti saataviksi, jotta kynnys käyttää palveluita olisi mahdollisimman matala. Terveysneuvontaa toteutettiin toimintavuonna sekä päihdepalvelukeskuksessa, että Visiittiautossa.

Sovatek-säätiön tarjoamissa terveysneuvontapalveluissa asiakkaalla on mahdollisuus vaihtaa käytetyt ruiskut ja neulat puhtaisiin, mittauttaa tulehdusarvot, testauttaa C-hepatiitti-, hiv-, klamydia-, tippuri-, ja kuppavasta-aineet, saada ilmaisia kondomeja, liukuvoidetta ja raskaustestejä. Terveysneuvontapalveluissa on myös mahdollisuus puhdistuttaa pieniä haavoja, sekä saada tietoa ja ohjausta mm. terveydenhoitoon, tartuntatauteihin ja hoitopaikkoihin liittyvissä asioissa. Lisäksi asiakkailla on mahdollisuus saada rokotesuoja A- ja B-hepatiittia vastaan. Asiakkaan on palautettava käytettyjä ruiskuja ja neuloja saman verran, kuin hän saa uusia tilalle. Tällä pyritään käyttövälineiden oikeaoppiseen hävittämiseen. Mikäli asiakkaalla ei ole käytettyjä pistovälineitä palautettavaksi saa hän pienen määrän pistovälineitä mukaansa.

Lokakuussa 2017 Sosiaali- ja terveysministeriöltä saatiin rahoitus Visiitti, liikkuva terveysneuvontapalvelu -hankkeeseen. Hankkeen tavoitteena oli kehittää terveysneuvontapalveluita Keski-Suomen alueella. Hanke nojasi uuteen C-hepatiitti strategiaan, jonka mukaan C-hepatiitin torjuntatoimet tulee suunnata ensisijaisesti riskiryhmiin, eli ruiskuhuumeiden käyttäjiin ja vankeihin. Strategian mukaan myös ruiskuhuumeiden käyttäjille tarkoitettuja matalan kynnyksen terveyspalveluita tarjoavaa verkostoa tulisi laajentaa ja palveluita tehostaa.

Käyttövälineiden vaihtamisen lisäksi Visiittiautossa aloitettiin Hiv- ja C-hepatiittipikatestaus, sekä tulehdusarvojen pikamittaus. Näitä mahdollisuuksia ei ollut aiemmin terveysneuvontapalveluissa. Visiittiautossa pystyttiin varmistamaan positiiviset pikatestitulokset ottamalla asiakkaasta suoniverinäyte paikan päällä. Korkeiden tulehdusarvojen ja tulehtuneiden pitopaikkojen johdosta asiakkaita ohjattiin omalle terveysasemalle tutkimuksiin.

Visiittiauton työntekijöiden toimesta tehtiin myös jalkautuvaa katutyötä työparina tai vertaistoi-
mijan kanssa Jyväskylän eri asuinalueilla ja erilaisissa tapahtumissa, kuten yläkaupungin-
ginyössä, Neste Oil Rallyssa, sekä asunnottomien yössä. Myös maakunnissa jalkauduttiin Vi-
siittiauton käyntien yhteydessä. Visiitissä oli toimintavuoden aikana kuntouttavassa työtoimin-
nassa yksi henkilö, sekä kaksi yhdyskuntapalvelun suorittajaa.

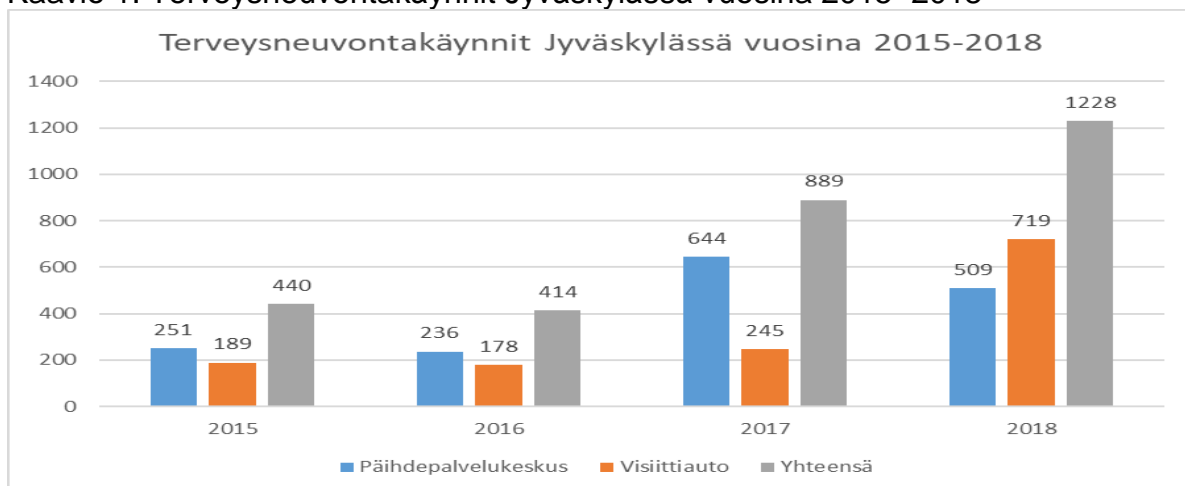
Maakunnallinen liikkuva terveysneuvontapalvelu Visiitti sai vuoden 2018 aikana paljon huomiota Keski-Suomen sekä koko valtakunnan mediassa. Toiminnasta tehtiin useita lehti- ja radiohaastatteluja ja Visiittiauto tuli tätä kautta tutuksi monelle eri yhteistyökumppanille. Terveysneuvontatyön monikanavaista markkinointia tehostettiin entisestään hankkeen aikana. Asiakkaita saatiin erityisesti Tor-verkon kautta, myös mm. Wikr ja Facebook olivat markkinointikanavina paljon käytössä.

Sovatek-säätiön päihdepalvelukeskuksessa toteutettu terveysneuvontatyö: Terveysneuvontapalveluita käyttävillä asiakkailla oli mahdollisuus käydä anonyymisti vaihtamassa käyttövälineet puhtaisiin joka arkipäivä klo 9-12 välisenä aikana. Päihdepalvelukeskuksesta pystyi terveysneuvontakäynneillä saamaan laboratoriolähetteen tartuntatautitesteihin, kondomeja, liukuvoiteita ja raskaustestejä, sekä ottamaan A+B hepatiitti rokotteen.

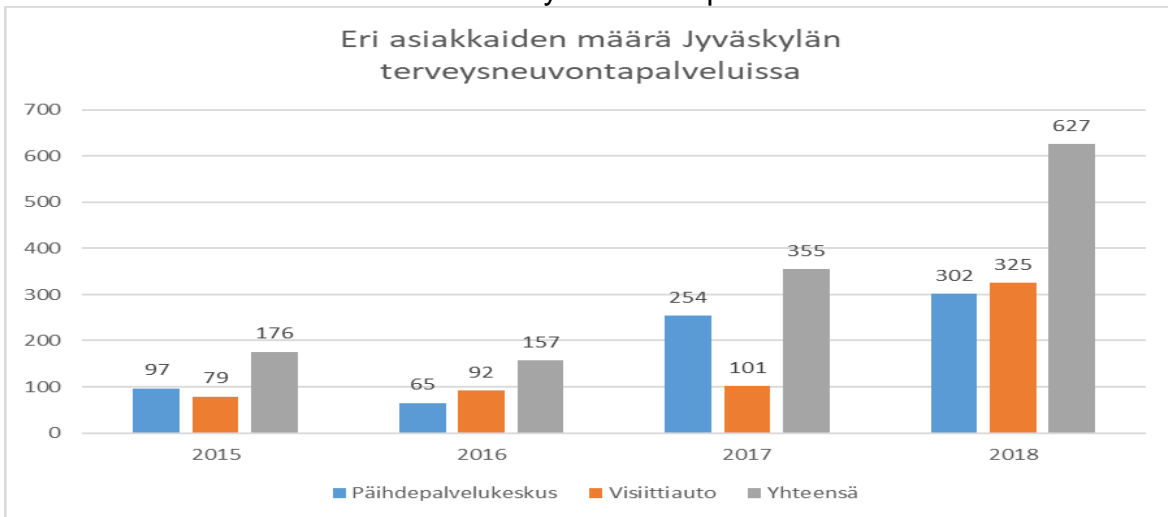
Terveysneuvonnan tilastoja Jyväskylästä vuosilta 2015–2018

Vuosina 2016 - 2018 vaihdettujen neulojen ja ruiskujen, sekä asiakkaiden määrät kasvoivat asiakasmäärien nousun, sekä palvelun aktiivisen kehittämisen ja markkinoinnin myötä. Vuonna 2018 terveysneuvontapalveluita käyttävien eri asiakkaiden määrä kasvoi 77% ja käynnit 38 %, verrattuna vuoteen 2017 (kaaviot 1. ja 2.). Terveysneuvontapalveluissa vaihdettiin v. 2018 ennätysmäärä puhtaita käyttövälineitä, kasvua edelliseen vuoteen oli 34 % (kaavio 3.).

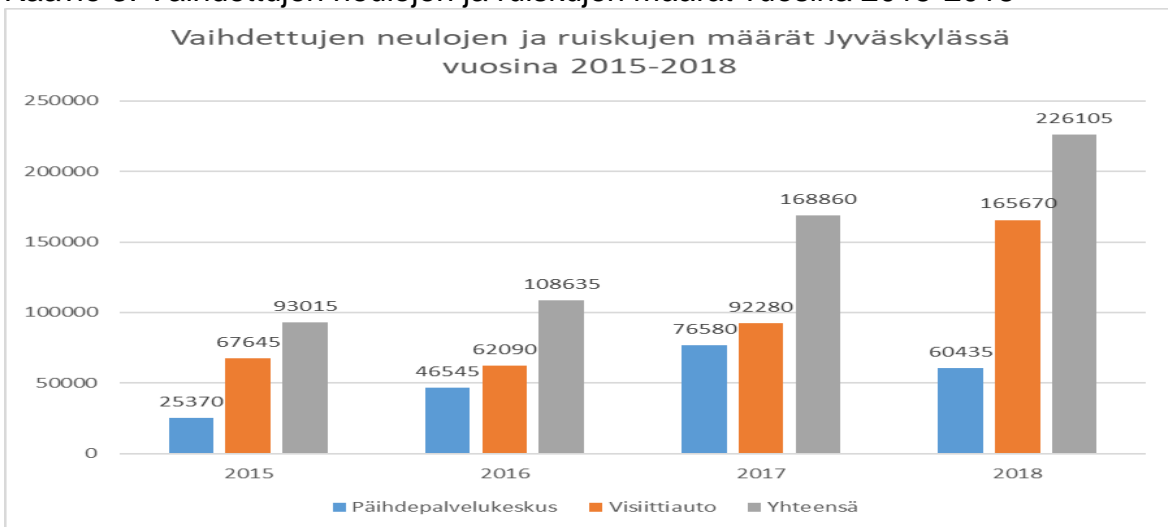
Kaavio 1. Terveysneuvontakäynnit Jyväskylässä vuosina 2015–2018

Kaavio 2. Eri asiakkaiden määrä terveysneuvontapalveluissa vuonna 2015–2018

Kaavio 3. Vaihdetun neulojen ja ruiskujen määrät vuosina 2015-2018

Terveysneuvontapalvelut tavoittavat usein ensimmäisenä säännöllisen käytön aloittamisen riskissä olevat asiakkaat, joilla huumeiden käyttö on useiden aineiden sekakäyttöä. Vuonna 2018 terveysneuvonnan asiakkaista hieman alle puolet olivat yli 30-vuotiaita. Erityisesti nuorten keskuudessa eri huumeiden yhteiskäyttö oli yleistä ja tästä johtuen tulehdus- ja yliannostusriskit, myrkytykset ja tapaturmariskit olivat suuria tällä asiakasryhmällä. Suurin osa terveysneuvontapalveluita käyttävistä alle 30-vuotiasta asiakkaista ei asioinut ollenkaan tai vain satunnaisesti muissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Yli 30-vuotiaat asiakkaat usein kertoivat, että heillä oli vuosien varrella ollut useita erilaisia hoitokontakteja ja huumevieroituskursseja, mutta he eivät enää käyttäneet mitään palveluita säännöllisesti. Monien näiden asiakkaiden elämäntilanne on huono, eivätkä he ole onnistuneet kiinnittymään tarjottuihin ajanvarauksellisiin palveluihin. Moni näistä asiakkaista asoi ainoastaan Visiittiautossa. Tämän kohderyhmän asiakkaiden ohjauksessa korostui psyykkisten ja somaattisten pitkäaikaissairauksien hoito ja huumeiden pitkäaikaiskäytöstä johtuvien haittojen minimointi.

Vuoden 2018 aikana todettiin 14 uutta C-hepatiittitartuntaa. Todettujen tartuntojen määrä on kolminkertaistunut vuodesta 2015. C-hepatiitti tartuntojen löytyminen selittyi C-hepatiitti pikatestauksen aloittamisella. Vuoden 2018 tartunnoista 12:sta löydettiin Visiittiauton pikatestauksen avulla. Visiittiautossa otettiin vuoden aikana 53 pikatestiä. Lähes kaikki tartunnan saaneet olivat alle 30-vuotiaita. Suomessa THL:n mukaan HI-viruksen leviäminen on saatu pidettyä kurissa pistämällä huumeita käyttävien keskuudessa terveysneuvontatyön avulla. Tämä näkyi myös Visiittiauton toiminnassa. Visiittiautossa otettiin 74 HIV-pikatestiä, joista yksikään ei ole ollut positiivinen.

Terveysneuvonta maakunnassa: Terveysneuvontatoiminnan asiakasryhmän kanssa vie aikansa ennen kuin asiakkaille syntyy luottamus anonymiteetin säilymiseen sekä henkilökuntaan. Visiittiauton paikka täytyy aina valita huolella. On tärkeätä, että siellä voi asioida huomattomasti. Tämä korostuu pienillä paikkakunnilla. Visiitti aloitti toiminnan Muuramessa syyskuussa 2017. Vuonna 2018 Visiittiauto tarjosi kerran viikossa terveysneuvontaa tunnin ajan Muuramessa. Muuramessa otetuista kolmesta C-hepatiitti ja Hiv-pikatestiä yksikään ei ollut positiivinen. Muuramessa terveysneuvonta asiakkaat olivat iäkkäämpiä kuin Jyväskylässä. Asiakkaiden ohjauksessa korostui vuoden aikana turvallisempi pistäminen, tartuntataudit, etenkin oikean tiedon antaminen C-hepatiitista, sekä palveluohjaus huumeiden käytön lopettamiseen. Muuramelaiset käyttävät myös Jyväskylän anonyymejä terveysneuvontapalveluja. Muuramessa vaihdettiin 3220 ruiskua ja neulaa kahdelletoista asiakkaalle.

Visiittiauton toiminta aloitettiin Seututerveyskeskuksen kunnissa Joutsassa, Keuruulla ja Laukaassa toukokuun 2018 alussa. Seututerveyskeskuskunnissa vaihdettiin yhteensä 9630 ruiskua ja neulaa 31 eri asiakkaalle. Laukaassa ja Joutsassa asiakkaista otetut Hiv- ja C-hepatiitti pikatestit olivat kaikki negatiivisia. Joutsassa asiakkaita tavoitettiin ainoastaan 3, jotka kaikki olivat miehiä. Verkostoyhteistyö Joutsassa oli haasteellista. Joutsasta tuli vuoden aikana useita yhteydenottoja Visiitti puhelimeen, mutta kuitenkin Visiittiauton vierailuajalle Joutsaan asiakkaat eivät syystä tai toisesta päässeet.

Keuruulta tuli vuoden 2018 aikana seututerveyskeskuskunnista eniten yhteydenottoja, vaikka käyntimäärät olivat vuositasolla samat Laukaan kanssa. Keuruulla asiakkaiden keskuudessa alkoi loppuvuodesta 2018 toimimaan ”puskaradio”, jonka ansioista käyntimäärät/vaihtomäärät lähtivät kasvuun. Osa autolla kävijöistä kertoi vaihtavansa puhtaat pistovälineet useammalle ihmiselle. Keuruulla toiminnassa on ollut mukana myös kaksi vertaistyyöntekijää. Vuonna 2018 otettiin 4 C-hepatiitti ja 4 Hiv-pikatestiä, jotka olivat negatiivisia. Yksi asiakas rokotettiin.

Seututerveyskeskus kunnissa vuoden aikana ohjauksessa korostui erityisesti tiedon anto C-hepatiitista, sekä turvallisemmasta pistämisestä. Asiakkaat kokivat palvelun erittäin hyväksi ja anonymiteettiä varjelevaksi, koska Visiittiauton työntekijät eivät olleen oman paikkakunnan työntekijöitä. Asiakkaat kuitenkin kokivat hankalaksi muistaa Visiittiauton aikataulut, koska auto vieraili paikkakunnalla vain kerran kolmessa viikossa.

4.1.2. Korvaushoitotyöryhmä

Korvaushoitotyöryhmä toteuttaa kuntoutumissuunnitelmaan perustuvaa STM:n asetuksen 33/2008 mukaista pitkäjänteistä ja tavoitteellista opioidikorvaushoitoa. Korvaushoitotyöryhmä toimii asiantuntijana, kouluttaa, konsultoi ja tiedottaa opioidiriippuvaisten korvaushoitoon liittyvissä kysymyksissä. Korvaushoitotyöryhmän keskeiset tehtävät ovat korvaushoidon tarpeen arviointi, päätös korvaushoidon aloittamisesta ja opioidiriippuvaisten henkilöiden korvaushoidon toteutus.

Korvaushoitoasiakkaiden määrä pysyi kutakuinkin samassa kuin edellisenä vuonna, 70 – 80 asiakasta. Toimintavuonna korvaushoitotyöryhmän haasteena oli asiakaskunta, joista suuri osa oli nuoria ja moniongelmaisia, edelleen huumemaalmaan sidoksissa olevia. Haasteita toi myös asiakkaiden asunnottomuus sekä samanaikaiset mielenterveys – ja päihdeongelmat. Näistä syistä johtuen hyvän tiimityöskentelyn merkitys korostui korvaushoitotyöryhmän tehtävissä. Työskentelyn taustalla nähtiin yhteisohoidon koulutuksen vaikutus sekä työryhmän vahva sitoutuminen tehtäviinsä.

Vertaiset työskentelivät ammattilaisten rinnalla koulutustilaisuuksissa, ryhmissä, asiakas- ja verkostotapaamisissa, opiskelijoiden rekrytoinnissa sekä erilaisissa toiminnan suunnittelu päivissä.

Lisääntynyt korvaushoitoasiakkaiden osallisuus on nostanut yleisen ilmapiirin korvaushoidossa positiivisemmaksi. Asiakkaiden vuorovaikutus, tasavertaisuus, osallisuus ja vastuunotto yhteisistä asioista lisääntyivät edelleen toimintavuoden aikana. Asiakkaat ottivat enemmän vastuuta yhteisössä omasta toiminnastaan, toisista asiakkaista sekä yhteisistä asioista. Myös asiakkaiden osallistuminen arjen toimintojen suunnitteluun ja toteutukseen lisääntyi. Asiakkaiden osallisuuden lisääntyminen näkyi työryhmän mukaan työntekijöiden ja asiakkaiden yhteistyön, vuorovaikutuksen sekä työrauhan parantumisena.

Ryhmätoimintoja kehitettiin yhteistyössä asiakkaiden ja Riippuvuustyöryhmän toimintaterapeutin sekä vertaistoimintakeskuksen työntekijän kanssa. Toimintavuonna toteutuneita ryhmiä olivat mm. psykofyysinen hengitysterapiaryhmä ja kaksi Potkua korvaushoitoon ryhmää, vertaisohjaajakoulutus sekä vertaisten suunnittelema ja ohjaama Potkua vertaisista – ryhmä ja miesten ryhmä.

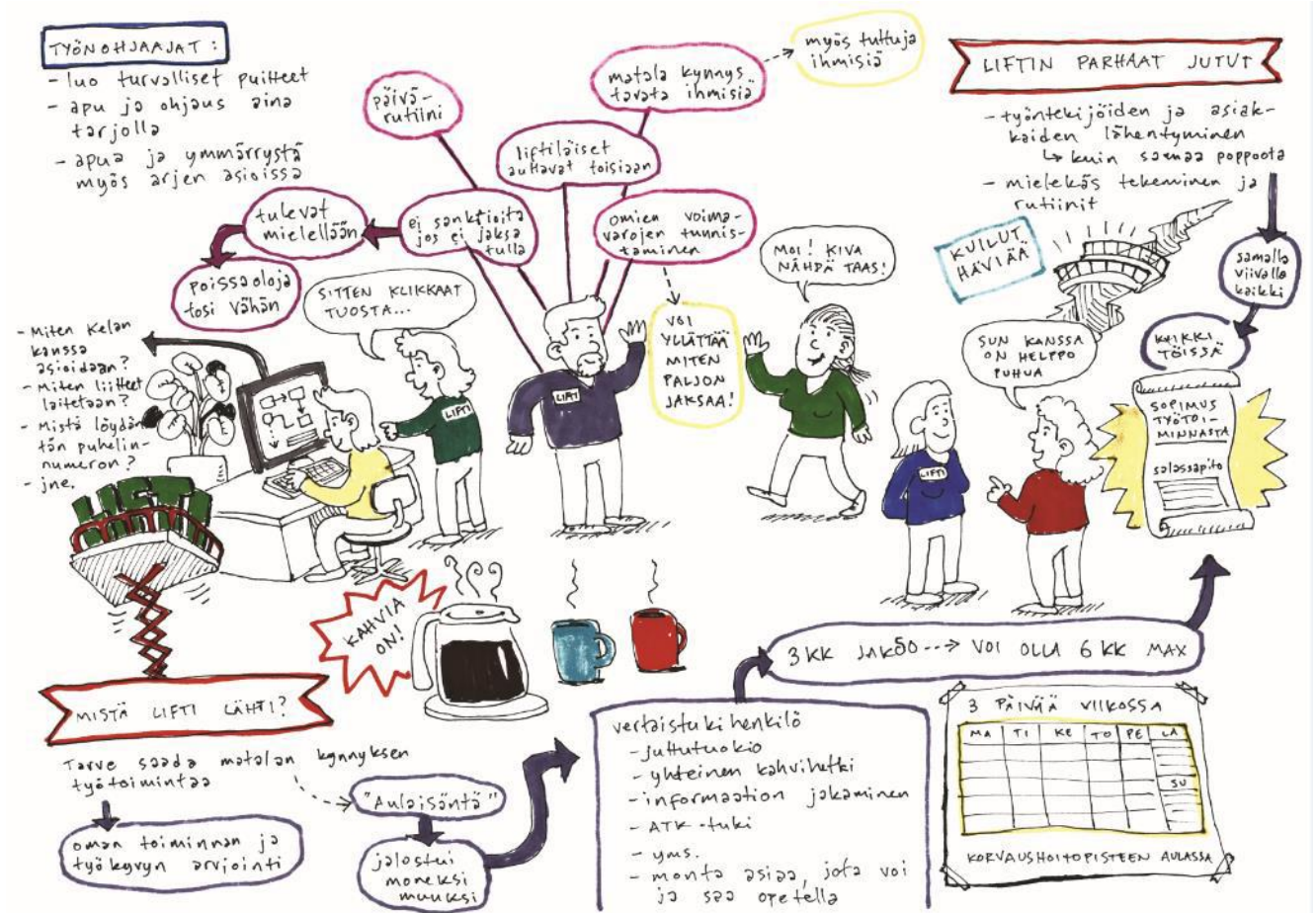
OK-hankkeen (Opioidikorvaushoidossa olevien sosiaalisen osallisuuden vahvistamisen ESRkehittämishanke 2016 - 2019) myötä asiakkaiden matalan kynnyksen työtoiminta korvaushoidon tiloissa lisäsi asiakasosallisuutta. Hanketta esiteltiin runsaasti edellisen vuoden toimintakertomuksessa, joten tässä hiukan niukemmin keskeisimmät asiat.

Sovatek-säätiön osahankkeen tavoitteena on:

1. Edistää korvaushoitopotilaiden vertaistoimintaa ja kokemusasiantuntijuutta, koulutusten ja valmennusten avulla siten, että he voisivat toimia ammatillisten työntekijöiden rinnalla mm. ryhmän ohjaajina ja tarjota kokemusasiantuntija vastaanottotoimintaa. Tavoitteena on lisätä vertaistukeen perustuvia toimintamuotoja ammatillisen hoidon ja kuntoutuksen rinnalla.
2. Lisätä ja kehittää korvaushoitopotilaiden työelämäosallisuutta tarjoamalla mahdollisuuden kuntouttavaan työtoimintaan ja sitä edistävään valmennukseen, oppisopimuskoulutukseen, työkokeiluun sekä palkkatukityöllistymiseen.
3. Parantaa korvaushoitoasiakkaiden toimintakykyä sosiaalisen kuntoutuksen keinoin. Säätiön ammatillisen kuntoutuksen moniammatillinen työryhmä sekä korvaushoitotyöryhmä kehittävät yhdessä työ- ja toimintakyvyn arviointia. Tavoitteena on tehdä kaikille työllistymistä edistävien palvelujen piiriin hakeutuville korvaushoitopotilaille työ- ja toimintakyvyn arviointi ennen työllistymistä edistäviä palveluita. Arvioinnin perusteella voidaan tarjota erilaisia toimintakykyä edistäviä psykososiaalisia palveluja varsinaisen korvaushoidon rinnalla.

Toimintavuonna OK-hankkeen kohdan 2. osatavoitteet tulivat enemmän toiminnan keskiöön ja hankkeeseen rekrytoitiin työvalmentajaopiskelija, joka suoritti hankkeessa tutkintoaan ja vastasi korvaushoitopotilaiden työelämäosallisuutta parantavista toimista, joilla lisättiin matalan kynnyksen työtoiminnan, kuntouttavaan työtoiminnan ja sitä edistävän valmennuksen, oppisopimuskoulutuksen, työkokeilun sekä palkkatukityöllistymisen kehittämistä yhteistyössä toisen projektityöntekijän, korvaushoitoasiakkaiden sekä korvaushoitotyöryhmän ja työvalmennuksen kanssa. Hänen omalla kohdallaan toteutui myös korvaushoitoasiakkaan oppisopimuskoulutus, joka johtaa valmistumiseen 2019 keväällä samaan aikaan hankkeen päättymisen kanssa.

Jo tässä vaiheessa voi sanoa, että hankkeen kaikki tavoitteet ovat toteutuneet oikeastaan paremmin kuin kukaan olisi osannut odottaa. Tässä nostetaan esille matalan kynnyksen työtoiminta Lifti, joka saavutti toimintavuotena suuren suosion korvaushoitoasiakkaiden keskuudessa ja osoitti miten pienillä mutta hyvin suunnitelluilla ja toteutetuilla toimenpiteillä vertaistoiminnan sekä matalan kynnyksen työtoiminnan kehittäminen oli mahdollista. Ainoa iso ongelma oli tilojen heikko soveltuvuus toiminnalle.

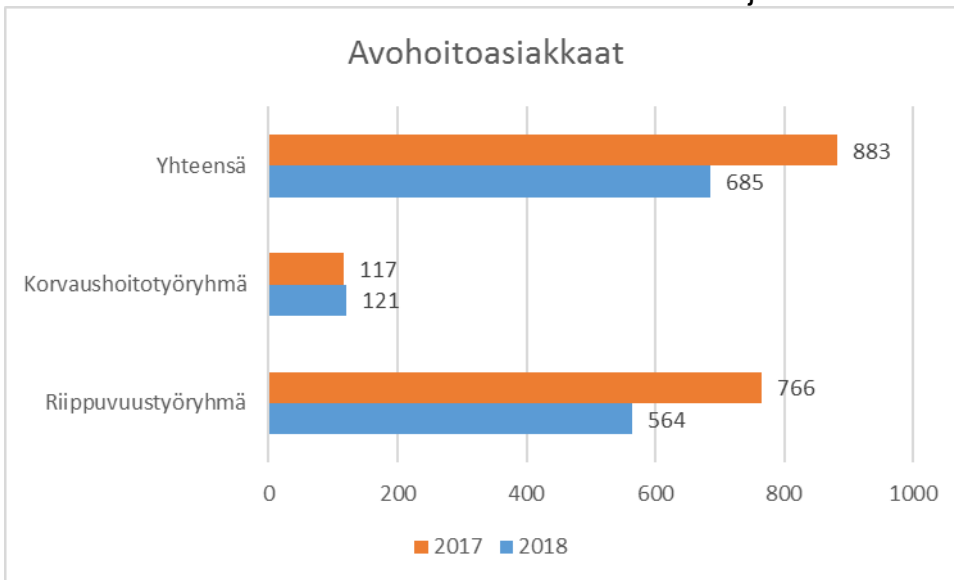
Tulevaisuuden suuret haasteet ovat juurtuvatko OK-hankkeessa kehitetyt hyvät toiminnot ja toimintakäytännöt korvaushoitoasiakkaiden vertaistoimintakeskukseen ja löytyvätkö korvaushoitotyöryhmälle ja vertaistoimintakeskukselle toimivat tilat samaan kiinteistöön yhteisiin tiloihin, joissa myös Liftille ja muullekin työtoiminnalle on sopivat tilat.

4.1.3 Avohoidon tilastoja

Päihdeiden sekakäyttö oli päihdehoitoihin hakeutuneilla asiakkailla edelleen hyvin tavantomaista. Mikäli kuntoutujalla oli myös huumeiden käyttöä, hän kirjautui asiakastietojärjestelmässä huumeasiakkaaksi, vaikka hänellä saattoi samanaikaisesti olla myös alkoholin haitallista- tai riippuvuuskäyttöä. Myös osalla opioidiriippuvaisten korvaushoidossa olevista asiakkaista oli ongelmallista alkoholin käyttöä, joillakin jopa vieroitushoitoa vaativaa ongelmakäyttöä. Amfetamiinin käyttö on edelleenkin runsasta. Myös lääkkeiden sekä metamfetamiinin ja tutkimuskemikaalien päihdekäyttö on lisääntynyt huomattavasti viime vuosina. Jyväskylän jätevesistä löytyi metamfetamiinia kuudenneksi eniten Euroopassa ja kolmanneksi eniten Suomessa Helsingin ja Espoon jälkeen.

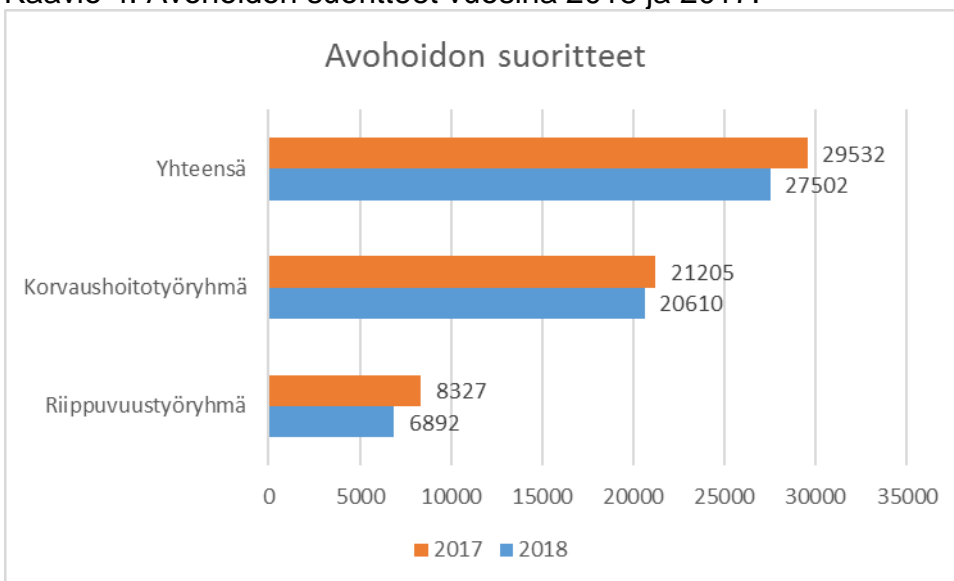
Vuonna 2018 avohoidossa oli yhteensä 685 eri asiakasta, joka oli 22 % vähemmän kuin vuonna 2017 (883 eri asiakasta). Riippuvuustyöryhmän asiakkaiden lukumäärä vuonna 2018 oli yhteensä eri 564 asiakasta, joka oli 26 % vähemmän kuin vuonna 2017 (822). Korvaushoitotyöryhmän asiakkaiden määrä oli 121 eri asiakasta, joka oli 3 % enemmän kuin vuonna 2017 (117). (Kaavio 17). Asiakasmäärän väheneminen johtui erityisesti päihdepäivystystoiminnan päätymisestä Sovatek-säätiöllä.

Kaavio 3. Avohoitoasiakkaiden määrä vuosina 2018 ja 2017

Avohoidon kahden työryhmän suoritelmäärät vaihtelivat selvästi toiminnan luonteesta ja henkilöstöressista johtuen. Vuonna 2018 suoritteita tehtiin Riippuvuustyöryhmässä 6892, joka oli 17 % vähemmän kuin vuonna 2017 (8 327 suoritetta). Korvaushoidossa suoritteita syntyi 20 610, joka oli 3 % vähemmän kuin vuonna 2017 (29 532). Korvaushoitoasiakkaiden huumaus- tai lääkeaineiden ohikäyttö johti lisääntyneeseen hoidon tarpeeseen. (Kaavio 18).

Kaavio 4. Avohoidon suoritteet vuosina 2018 ja 2017.

4.2. Hoitopalveluyksikkö

Vuonna 2018 hoitopalvelut muodostuivat vieroitushoito-osastosta sekä huumevieroitusosastosta. Hoitovuorokausien määrä laski 6,0 % edelliseen vuoteen verrattuna. Osastoilla toteutui yhteensä 4264 hoitovuorokautta. Lastensuojeluasiakkaiden määrä päihdepalveluissa on pysynyt korkealla tasolla. Hoitopalveluissa hoidettujen asiakkaiden jatkohoito toteutuu pääsääntöisesti päihdehoitajien toimesta. Osastohoitojen jälkeen asiakkaat pystyvät useimmiten palaamaan itsenäiseen tai tuettuun asumiseen. Suurella osalla on myös pidempikestoisen avokuntoutuksen tarvetta. Laitoskuntoutukseen siirtyi vuoden aikana vieroitushoito-osastolta 14 henkilöä ja huumevieroitusosastolta 11 henkilöä.

Vuoden 2018 aikana järjestettiin viiden pisteen korva-akupunktiokoulutus ja SCID- koulutus. Akupunktiokoulutukseen osallistui hoitopalveluista kolme sairaanhoitajaa. Akupunktion tarkoituksena on lievittää vieroitusoireita. SCID 1 ja SCID 2 koulutukseen osallistui kolme hoitajaa. Avekki-koulutukseen osallistui koko henkilökunta. Henkilöstön työturvallisuuskoulutusta jatkettiin järjestämällä jokaiselle uudelle työntekijälle turvallisuuskävely. Huumevieroitusosastolla sekä vieroitushoito-osastolla henkilöstöllä olivat omat työnohjauksensa. Osastonhoitaja osallistui yksilötyönohjaukseen. Työnohjaus oli tarkoitettu henkilöstölle ammatillisen kehittymisen ja työssä jaksamisen tueksi.

Vuonna 2018 hoitopalveluissa ei ollut suunniteltuja sulkuaikoja, joten päihdepalvelujen osasto-ohitoja oli saatavilla ympäri vuoden. Tämän mahdollisti vuonna 2015 yksityishenkilöltä saatu lahjoitus lomasijaisten palkkaamiseksi seuraaville vuosille. Hoitopalveluyksikössä työskenteli vuonna 2018 osastonhoitaja, 2 tiimivastaavaa/sh, 14 sairaanhoitajaa, 3 hoitajaa, osa-aikainen sosiaalityöntekijä, osastonlääkäri sekä yksi osa-aikainen lääkäri. Osastonhoitaja jäi 9/2018 vuorotteluvapaalle. Tiimivastaavat toimivat osastonhoitajan sijaisina.

4.2.1. Vieroitushoito-osasto

Vieroitushoito-osastolla on kahdeksan hoitopaikkaa. Osastolla tapahtuvien lääke sekä sekäkäyttäjien vieroitusten tarve on lisääntynyt edelleen vuoden 2018 aikana. Vuonna 2018 huume / lääkevieroituksia oli 398 vuorokautta, kun luku oli 286 vuorokautta vuonna 2017. Kasvua huume/lääkevieroituksissa oli 39 %. Alkoholivieroituksia oli vuonna 2018 1910 vuorokautta ja 2017 niitä oli 2180 vuorokautta. Alkoholivieroitukset ovat vähentyneet tänä aikana 12 %. Osastolla on varattuna alkoholi ja sekäkäyttäjien vieroituksiin kuusi hoitopaikkaa ja kaksi hoitopaikkaa lääke/huumevieroituksiin. Vieroitushoitojen lisäksi osastolla jatkettiin työ- ja toimintakyvyn arviointitutkimuksia yhdessä riippuvuustyöryhmän kanssa. Arviointi- ja tutkimusjakson kesto on 5 – 14 vuorokautta. Akuuttien vieroitusoireiden hoidon lisäksi hoitoon sisältyi tarvittaessa palveluohjaus. Potilailla on ollut myös mahdollisuus osallistua AA-ryhmiin, keskusteluryhmiin sekä akupunktiohoitoihin.

Vieroitushoidon kesto oli vuonna 2017 keskimäärin 5,2 vuorokautta, kun taas vuonna 2018 hoidon kesto oli 5.5 vuorokautta. Hoidon keston pituuden kasvuun vaikutti potilaiden huono vointi sekä huume/lääkevieroitusten kasvu. Vuonna 2018 osastolla toteutui 357 hoitopaksoa ja edellisvuonna 392 paksoa. Hoitovuorokausia toteutui vuonna 2018 2345 vrk ja edellisvuonna 2476 vrk.

Selviämisasema

Sovatek-säätiö voitti selviämisaseman kilpailutuksen. Selviämisaseman suunnittelu aloitettiin 11/2018. Selviämisasemalle tulee kymmenen asiakaspaikkaa. Toiminnan alkoi 2/2019. Selviämisasemalle rekrytoitiin seitsemän lähihoitajaa. Selviämisasema toimii tiiviissä yhteydessä vieroitushoito-osaston kanssa.

4.2.2. Huumevieroitusosasto

Huumevieroitusosastolla on seitsemän hoitopaikkaa. Osastolle on muodostunut lähes pysyvä jono. Vieroitushoitojen lisäksi osastolla toteutetaan opioidiriippuvaisten korvaus- ja ylläpito-ohidon tarpeen arviointi- ja aloitusjaksoja. Huumevieroitusosastolla on omahoitajajärjestelmä. Jokaisella potilaalla on kaksi omahoitajaa, jotka yhdessä potilaan kanssa suunnittelevat hoidon sisällön. Osastolla toimii erilaisia ryhmiä mm. keskusteluryhmä, hyvinvointiryhmä, toiminnallinen ryhmä. Potilailla on mahdollisuus osallistua kerran viikossa NA-ryhmään. Päivittäin on mahdollisuus valvottuun ulkoiluun ja korva-akupunktioon.

Hoitovuorokausia toteutui vuonna 2018 1919 ja edellisvuonna 2059. Hoitovuorokausien määrä laski 7 %. Hoitopaksoja oli vuonna 2018 100 ja edellisvuonna 112. Hoitopaksojen määrä laski

11 %. Osaston keskimääräinen hoitoaika vuonna 2018 oli 17.5 vuorokautta, kun vuonna 2017 hoitoaika oli 16.9 vrk. Potilasvirtaa osastolle on kehitetty yhdessä riippuvuustyöryhmän kanssa. Myöskin osastojen välistä yhteistyötä on tiivistetty.

5. Työvalmennus ja moniammatillinen yksilövalmennus

Vuosi 2018 aloitettiin työvalmennuksen toimialalla uusin suunnitelmin ja jännittynein mielin. Vuoden 2018 alussa siirryttiin uusien ostopalvelusopimusten mukaisiin, suorite- ja tulospereusteisiin työtoimintapalveluihin. Työvalmennuksen ostopalvelusopimus oli jakautunut kahteen osaan; Jyväskylän kaupungin työllisyyspalveluiden ostamiin kuntouttavan työtoiminnan palvelukokonaisuuksiin ja kaupungin sosiaalipalveluiden hankkimaan sosiaalihuoltolain mukaisen työtoiminnan palveluun. Työkokeiluja Sovatek-säätiöltä ei ostettu enää lainkaan ja palkkatukityöllistämisen päivähinta muuttui kuntalisäksi

Työtoiminnan palvelukokonaisuuksien sisältöjä oli huolellisesti valmisteltu vuonna 2017 yhteistyössä palveluiden tilaajien kanssa ja Sorastajantien työvalmennusyksikön toimintaa oli pyritty kehittämään niin, että se vastaisi mahdollisimman hyvin tulevaisuuden työvalmennuspalveluiden tilaajien sekä asiakkaiden tarpeita. Valmistautuminen uusiin palvelusopimuksiin – ja kokonaisuuksiin merkitsi työvalmennuksen henkilöstölle suuria toiminnan sisällöllisiä sekä rakenteellisia muutoksia. Uudet sopimukset työtoiminnassa vaativat valmentajien työnjaon uudelleen organisoimista, raportointi- ja kirjaamiskäytäntöjen tarkentamista sekä työtoiminnan sisältöjen päivittämistä. Näillä muutoksilla pystyttiin vuonna 2018 tuottamaan myös määrällisesti enemmän työtoimintaa kuin vuonna 2017.

Palvelujen sisältöjä kehitettäessä pyrittiin vuonna 2018 myös vahvistamaan vertaisohjaajuiden ja kehittäjäasiakastoiminnan roolia työvalmennuksessa. Vireän kehittäjäasiakastoiminnan avulla saadaan asiakkaiden tarpeet ja toiveet huomioitua työvalmennuksen toimintaympäristöjen ja palveluiden kehittämisessä. Henkilöstön ja asiakkaiden tiivis yhteistyö sidosryhmien ja palveluiden tilaajien kanssa varmistaa sen, että palveluja kehitettäessä huomioidaan asiakkaiden, sidosryhmien sekä tilaajien tarpeet ja toiveet mahdollisimman kattavasti. Tavoitteena on henkilöstön ja asiakkaiden yhteiskehittämismallin mukainen toimintaympäristöjen ja palvelujen kehittäminen.

Vuonna 2018 työvalmennusasiakkaat ovat voineet osallistua tavoitteidensa mukaisesti palvelujen sisältöjä tukeviin pienryhmiin. Ryhmien teemoina ovat olleet esim. oppiminen, työelämätaidot ja koulutukseen hakeutuminen, erilaiset luovat toiminnot kuten kädentaidot ja bändisoittaminen, kehittäjäasiakasryhmä KARI:n toiminta ja erilaiset hyvinvointiin liittyvät ryhmät kuten akupunktio, terveysneuvonta yhteistyössä Jamkin Hyvinvointikioskin kanssa, ravitseminen ja ruoanvalmistus. Vuonna 2019 lisätään valikoimaan elämänhallintaa tukevia ryhmiä, joissa toiminnallisuuden avulla käsitellään esim. päihteidenkäyttöä ja mielenterveyttä, asiointiapuryhmillä ja erilaisilla vertaisohjaajien ohjaamilla ryhmillä.

Työvalmennuksen toimialalla vuonna 2017 toteutettuja mittavia toimitilojen, työvalmennusyksiköiden- ja alojen sekä työ- ja yksilövalmentajien tehtävien uudelleen järjestelyjä ja rationalisointia jatkettiin vuonna 2018 valmennus- ja kuntoutustyön rinnalla. Vuoden 2018 alusta kaikki työvalmennuksen toiminnot keskittyivät Sorastajantie 4 valmennuskeskukseen. Kierrätyskauppaa uusittiin sekä tilojen että toimintojen suhteen ahkerasti. Vuokraamo Satumaa lakkautettiin ja tilalle on tullut erilaisia kaupanalan toimintoja ja työtehtäviä esim. pop-up kauppa ja eri maiden lippujen vuokrauspalvelu. Kiinteistöhoitoyksikön työtehtävät ovat monipuolistuneet ja lisääntyneet runsaasti vuonna 2018. Autokorjaamo lakkautettiin ja tilalle on tullut auto-pesulapalvelut. Vuoden lopussa ryhdyttiin suunnittelemaan pienimuotoista nikkarointipistettä, jossa esim. kierrätyskauppa, kiinteistötiimi ja starttiyksikkö Buusti voi toteuttaa korjaustöitä ja

nikkarointiprojekteja. Talon omia autoja huolletaan edelleen autokorjaamon tiloissa. Ompe- limo, Kirjansitomo, Kokoonpanoyksikkö ja Pyöräkirppis ovat jatkaneet valmennustyötä pää- osin entisten työtehtävien mukaan. Mediayksikkö on kehittänyt graafisten mediapalveluiden rinnalle sosiaalisen median ja digitaalisen median työtehtäviä ja valmennusta. Siivous ja keit- tiöyksikköä, sen valmennusta ja työtehtäviä on arvioitu vuonna 2018 kriittisesti ja pohdittu kei- noja kehittää Sorastajantien valmennusyhteisön kahvilapalveluita sekä siivousta paremmin yhteisön sekä keittiö-siivousyksikön valmentautujien kuntoutuksellisia tarpeita vastaavaksi. Valmennusyksiköissä toteutettava tuotannollinen työ on pohjautunut pääasiassa yritysten ja julkisen sektorin kanssa tehtyihin alihankinta- ja yhteistyösopimuksiin. Kierrätyskaupan pää- asiallinen asiakaskunta on muodostunut yksityisistä kuluttaja-asiakkaista.

Sovatek-säätiön työvalmennus teki vuonna 2018 Gradian kanssa tiivistä yhteistyötä oppisopi- muskoulutuksen järjestämisessä. Työvalmennuksen toimialalla käynnistettiin oppisopimuk- sella vuonna 2018 seitsemän uutta kuntoutus- tuki ja ohjauspalveluiden erikoisammattitutkin- toa, osaamisalana työvalmentaja, joista kolmella on myös korkeakoulututkinto sosiaali- ja ter- veysalalta tai kasvatusalalta ja yhdellä sosiaali- ja terveysalan perustutkinto. Myynnin erikois- ammattitutkinnon oppisopimuksella aloitti vuonna 2018 kaksi uutta opiskelijaa. Työvalmen- nuksen henkilöstö osallistui myös erilaisiin ammattitaitoan ja osaamistaan vahvistaviin täy- dennys- ja lisäkoulutuksiin.

”Arvion Mekin Ansaitsemme” ESR-rahoitteinen projekti päättyi helmikuussa 2018 ja tämän projektin rahoituksella käyttöön otettu VAT- järjestelmä toimii Sovatek-säätiön valmentajien päivittäisen valmennustyön sähköisenä työkaluna sekä työvalmennuksen asiakasrekisterinä. Työvalmennuksessa pyritään VAT-järjestelmän avulla entistä järjestelmällisempään ja yhden- mukaisempaan asiakkaan tilanteen ja työtoiminnan dokumentointiin. Kuntouttavan työtoimin- nan palvelusopimukseen liittyvä raportointi toteutetaan VAT- järjestelmän avulla Jyväskylän kaupungin työllisyyspalveluiden WILMA-järjestelmään ja sosiaalihuoltolainmukaisen työtoi- minnan raportointi VAT-järjestelmän avulla.

Vuonna 2018 työvalmennus oli mukana syksyllä 2018 käynnistyneessä PAKU-palvelupol- tukuntoon ESR-hankkeessa, jonka päätavoitteena on kehittää palveluohjausta yhdessä paljon palveluita tarvitsevien työttömien ja työelämän ulkopuolella olevien henkilöiden ja heidän kanssaan työskentelevien ammattilaisten kanssa. Hankkeessa kehitetään mm. kohderyhmän tarpeisiin vastaavia palveluohjauksen digitaalisia malleja. Vuonna 2018 käynnistyneessä Komppaa! Kompensaatiokeinoista apuaskelmia työtehtäviin-ESR kehittämishankkeessa So- vatekin työvalmennus on osatoteuttajana. Hankkeen päämääränä on edistää työelämän ulko- puolelle olevien työikäisten, erityisesti pitkäaikaistyöttömien, joilla on oppimisen haasteita, työllistymismahdollisuuksia kuntouttavan työtoiminnan laatua kehittämällä. Vuonna 2018 So- vatek-säätiön opinto-ohjaaja toteutti hankkeessa oppimisryhmiä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille sekä toimi hankekehittäjänä.

Keväällä 2018 Sovatek-säätiö osallistui Äänekosken kaupungin kuntouttavan työtoiminnan kilpailutukseen. Sovatek valittiin palveluntuottajaksi osallisuutta vahvistavaan yksilömuotoi- seen kuntouttavan työtoiminnan palveluun, työhön ja koulutukseen suuntaavaan yksilömuo- toiseen palveluun sekä ryhmämuotoisen kuntouttavan työtoiminnan palveluun. Toiminta Ää- nekoskella käynnistyi 16.7.2018. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita oli vuoden 2018 lo- pussa kirjoilla 29 henkilöä. Toteutuneita toimintapäiviä oli vuoden loppuun mennessä 1161. Toimipisteessä tarjottiin asiakkaille lounas työpäivinä osana henkilökohtaista toimeentulotu- kea. Henkilökuntaa Äänekoskella oli kolme määräaikaista ohjaajaa, jotka kaikki suorittavat työvalmennuksen erikoisammattitutkintoa oman toimensa ohella. Yksi työntekijä on sosio- nomi, toinen on ammatillinen erityisopettaja ja opinto-ohjaaja, kolmas on lähihoitaja. Henki- löstön monipuolinen osaaminen soveltuu hyvin uuden toimipisteen tarpeisiin.

Sovatek-säätiön Etsivän työn työpari siirtyi syksyllä 2018 hallinnollisesti työvalmennuksen toimialan kuntoutuspäällikön alaisuuteen. Työparin toiminta jatkui muutoin samoissa rakenteissa ja toimitiloissa kuin aiemminkin. Jyväskylässä Etsivää työtä tekee tällä hetkellä 11 etsivän työn ohjaajaa, joista Sovatek-säätiöllä on kaksi. Sovatek-säätiön etsivällä työparilla on sekä laadullisesti että määrällisesti selkeä, oma erityisosaamisalue ulkopuolisiksi määriteltävien nuorten keskuudessa. Etsivän työn perusrahoitus tulee opetusministeriön vuosittain myöntämästä valtionavustuksesta.

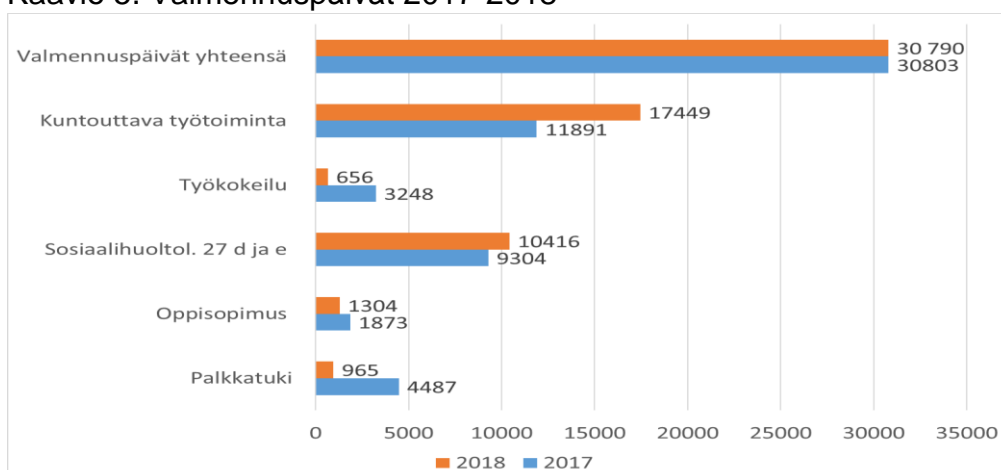
Työvalmennuksen toimialan henkilöstön koulutussuunnitelman päivittäminen aloitettiin syksyllä 2018. Koulutustarpeiden kartoitusta tehtiin yhteistyössä säätiön työterveyspalveluista vastaavan Työterveys Pihlajalinnan kanssa. Pihlajalinnan toimesta tehtiin työpaikkatarkastukset ja psykososiaalista kuormitusta havainnoiva kohdennettu työpaikkatarkastus ja näiden tarkastusten havainnot ja suosituksia käytetään tukena koulutussuunnitelman päivittämisessä. Pihlajalinnan työryhmään kuuluivat työterveyshoitaja, fysioterapeutti ja työpsykologi. Tavoitteena on vahvistaa työvalmennuksen henkilöstön osaamista koulutussuunnitelman mukaisesti omaa ammattitaitoa syventävillä ja laajentavilla koulutuksilla ja oman erityisalan sisällöllisillä täydennyskoulutuksilla. Kehityskeskustelut käydään vuosittain ja henkilöstön ikääntyminen otetaan huomioon erikseen laaditun ikäohjelman mukaisesti.

Työvalmennuksen toimialan kokouskäytännöt ja työryhmätyöskentelyn rakenteita uudistettiin syksyllä 2018. Työvalmentajat sekä yksilövalmentajien moniammatillinen työryhmä kokoontuivat säännöllisesti kerran viikossa omissa kokouksissaan. Näissä kokouksissa käsiteltiin palveluiden tilanteita, valmennuksellisia asioita ja asiakasasioita. Kokousten avulla pyrittiin varmistamaan palvelujen laatu ja suoriteperusteisissa vaatimuksissa pysyminen. Kerran kuukaudessa kokoontuivat työvalmentajat, yksilövalmentajat, muut työsopimussuhteiset työntekijät, kehittäjäasiakastyön koordinaattori, lähiesimiehet sekä toimitusjohtaja ja talous- ja hallintopäällikkö yhteiseen kokoukseen. Kokouksessa käsiteltiin työvalmennuksen toimialan hallinnollisia asioita.

Henkilökuntaa työvalmennuksessa oli 2018 vuoden lopussa yhteensä 27; 17 työvalmentajaa ja 7 yksilövalmentajaa, kehittäjäasiakastyön koordinaattori ja etsiväntyön työpari. Näistä 8 opiskeli työvalmentajan erikoisammattitutkintoa oppisopimuksella. Lisäksi 4 palkkatukista työntekijää tuotannollisissa töissä, joista 2 opiskeli myynnin erikoisammattitutkintoa oppisopimuksella.

Työvalmennuksen asiakaskunnan muutos on ollut merkittävä. Jo usean vuoden ajan palkkatukityöllistettyjen ja työkokeilijoiden määrä on vähentynyt. Samanaikaisesti kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalihuoltolain mukaisessa työtoiminnassa olevien määrä on lisääntynyt (kaavio 5). Kuntouttavan työtoiminnan valmennuspäivien määrä kasvoi 47 % sosiaalihuoltolain mukaisen työtoiminnan päivät 12 % edelliseen vuoteen verrattuna.

Kaavio 5. Valmennuspäivät 2017-2018

6. Järjestölähtöinen toiminta

Sovatek-säätiö on koko toimintahistoriansa ajan ollut sekä palvelujen tuottaja, että myös yleishyödyllinen toimija ja kolmannen sektorin järjestöjen yhteistyökumppani. Säätiön toimialan laajuudesta johtuen myös järjestölähtöisen toiminnan verkostokumppanien määrä on laaja ja monipuolinen. Järjestölähtöinen toiminta on vakiintunut toimintamuotona osaksi kansalaisyhteiskunnan ja yleishyödyllisen toiminnan tukemista ja kehittämistä yhdessä muiden järjestöjen kanssa. Vuoden 2018 järjestölähtöisessä toiminnassa yksi suurimmista toiminnan osa-alueista oli osallistuminen maakunnan sote suunnitteluun ja toimiminen asiantuntijan roolissa päihde- ja mielenterveys palvelujen suunnittelussa ja työllistämiseen liittyvissä erityiskysymyksissä.

Järjestölähtöisen toiminnan yksi keskeisimpiä kehittämisalueita vuoden 2018 aikana oli vapaaehtoistoiminnan ja vertaistuen kehittäminen. Tavoitteena on ollut Sovatek-säätiön palvelutoiminnan kautta tavoitettavien asiakasryhmien osallisuuden mahdollisuuksien tukeminen yhteistyössä verkoston ja eri yhteistyötahojen kanssa. Vertaistukitoiminnan huomioiminen näkyi toimintakauden aikana siten, että vertaisten roolia pystyttiin lisäämään osana säätiön palvelutuotantoa. Vertaiset ja kokemusasiantuntijat osallistuivat säätiön palvelujen kehittämiseen ja päätöksen tekoon entistä suuremmalla panoksella. Lisäksi vertaiset ovat toimineet ohjaajina ja työpareina ammattihenkilöiden kanssa. Säätiöllä oli myös palkattuna neljä kokemusasiantuntijaa eri hankkeissa. Vertaistoiminnan roolin kasvattaminen on myös määritelty järjestölähtöisen toiminnan keskeiseksi kehittämistavoitteeksi.

Tyynelän kehittämiskeskuksen ja Kuopion Seudun päihdepalvelusäätiön kanssa toteutettu kehittämis yhteistyö on jatkunut ja vuoden lopussa järjestettiin päihdeseminaari ”Jaksaa - Jaksaa” 22.-23.11.2018 kuudennen kerran Jyväskylässä yhteistyössä Jyväskylän ammattikorkeakoulun JAMK: in kanssa.

Sovatek- säätiö on ollut mukana valtakunnallisessa mielenterveys- ja päihdetoimijoiden kehittämis yhteistyössä sekä ehkäisevän päihdetyön verkostoissa. Maakunnan tasolla Sovatek – säätiö on ollut aktiivisesti mukana yhtenä järjestöjen edustajista maakunta- ja sote- uudistuksen suunnittelussa, sekä järjestöjen tuottajayhteistyön kehittämisen yhtenä jäsenenä.

6.1. Pelituki

Nuorten ongelmallisen pelaamisen tunnistaminen ja tukimuotojen kehittäminen - Pelituki on jatkanut vuodesta 2016 Stean kohdennetun ak-avustuksen mahdollistamana palveluna. Toiminnan tavoitteena on ollut kehittää yhdessä lasten ja nuorten sekä heitä kohtaavien aikuisten kanssa arkeen nuorten kehitykseen sopivaa tukea ongelmapelaamiseen liittyvissä kysymyksissä. Kohdennetun avustuksen myötä Pelituki nimenä on säilytetty, mutta toiminta on laajentunut koskemaan kaiken ikäisiä ja toiminnassa on ollut kolme päätoimista työntekijää, jotka ovat sijoittuneet Jyväskylään, Kuopioon ja Joensuuhun.

Pelituen tavoitteena on kehittää pelihaittojen ehkäisyä ja hoitoa Keski- ja Itä-Suomessa. Käytännössä Pelituki tuottaa ja välittää tietoa pelaamisesta ja kehittää mm. verkostoyhteistyön keinoin tukea ongelmallisen pelaamisen tunnistamiseen ja ehkäisyyn. Pelituki on toiminut aktiivisesti myös valtakunnallisessa rahapelihaittojen viestintäverkostossa. Pelituki on nostanut esille peliongelmiin hoitoon ja haittoihin sekä ennaltaehkäisevään työhön osaamista omalta toiminta-alueeltaan sekä valtakunnalliseen keskusteluun ja suunnitteluun. Ulospäin Pelituki näkyy aktiivisesti omien verkkosivujen ja facebook- sivujen kautta. Pelituki järjestää erilaisia koulutustapahtumia ja näkyvyyttä haetaan toiminnalle myös eri tiedotusvälineiden kautta.

Toiminta-alueena on edelleen Keski- ja Itä-Suomi ja kohderyhminä sosiaali-, terveys- ja kasvatustalon ammattilaiset, järjestötoimijat sekä pelaajat ja heidän läheisensä. Sovatek toteuttaa Pelitukea yhteistyössä Kehittämiskeskus Tyynelän ja Kuopion kriisikeskuksen kanssa.

Syksyn 2017 jatkohaussa haettiin Stealta lisäresurssia, jonka perusteena olivat haitallinen internetin käyttö ja toiminta-alueen laajeneminen Pohjois-Karjalaan. Tämä laajennus hyväksyttiin rahoittajan taholta ja uuden työntekijän rekrytointi ja toiminnan laajeneminen toteutuivat keväällä 2018 ja Pelituella on työntekijä myös Joensuussa.

Toimintakauden aikana Pelituki järjesti toimintaa seuraavasti:

Toteumatietoa Pelituen (Ak) toiminnasta vuonna 2018

Toiminta	Toteuma 2017	Toteuma 2018
Koulutus- ja seminaaritilaisuudet	164	232
Koulutuksia ammattilaisille	9	9
Koulutuksia muille	1	2
Pelineuvoloita ammattilaisille	72	101
Pelineuvoloita läheisille	30*	51
Pelineuvoloita nuorille	50*	67
Seminaareja	2	2
Koulutuksiin ja seminaareihin osallistujat	2428	3121
Ammattilaisia koulutuksissa	201	179
Muita koulutuksissa	29	75
Ammattilaisia pelineuvoissa	532	869
Läheisiä pelineuvoissa	936*	389
Nuoria pelineuvoissa	1872*	1427
Osallistujia seminaareissa	90	182
Tapahtumat		
Paikalliset tapahtumat	39	40
Alueelliset tapahtumat	10	13
Valtakunnalliset tapahtumat	8	1
Jaetut materiaalit	13254	7614
Mediaosumat	28	18

*2017 seurannassa läheiset ja nuoret yhtenä ryhmänä (muut), jako on arvio

Toimintavuoden aikana Pelituki ylitti ennalta asetetut tavoitteensa varsinkin ammattilaisille suunnattujen koulutusten määrässä, pelineuvola toiminnan määrässä, sekä nuorten osallistumismäärässä.

6.2. Huumekuntoutujien vertaistoimintakeskus Asema 78

Aseman kohdennettu toiminta-avustukselle myönnettiin Stean taholta jatkoa vuoden 2017 lopussa. Rahoittaja on päätöksessään esittänyt myös Asema78: n toiminnalle muutamia kehittämiskohteita, joihin syvennyttiin toimintavuoden aikana. Tavoitteena on ollut raportissa esitetyn mukaisesti seurannan terävöittäminen ja selkeyttäminen, sekä yhteistyön laajentaminen selkeästi ulospäin ja toiminnan monipuolistaminen, jotta toiminta tavoittaisi kävijöitä aiempaa enemmän ja useammin. Rahoittajan taholta on myös esitetty toiminnan kehittämiseksi erilaisia määrällisiä ja toiminnan sisältöön liittyviä toiveita, jotta mielekäs tekeminen houkuttelisi kohde-ryhmää useammin paikan päälle ja rytmittäisi heidän nykyistä arkeaan entistä tiiviimmin. Osana korvaushoidossa oleville tarjottavaa kokonaisuutta Asema 78 on tullut usealle henkilölle tärkeäksi arjen hallintaa tukevaksi paikaksi. Henkilökohtaisten tavoitteiden asettelu nojaa kävijän omaan korvaushoidon kokonaissuunnitelmaan.

Vuoden 2018 aikana Aseman toimintaan liittyi tiiviisti myös ESR rahoituksella toteutettu valtakunnallinen OK –hanke, jonka tavoitteena oli opioidikorvaushoidossa olevien asiakkaiden sosiaalisen osallisuuden vahvistaminen ja toiminnan kehittäminen vastaamaan projektin kohde-ryhmän tarpeita. Projektin myötä Asema78: n henkilöstö sai lisäresurssia, eli OK –hankkeen

rahoituksella Asemalla työskenteli sairaanhoitaja ja vertaistoiminnan koulutuksen käynyt kokemusasiantuntija. OK-hanke päättyi maaliskuun lopussa 2019 ja tavoitteena on juurruttaa hankkeessa kehitettyjä hyviä käytäntöjä osaksi Asema78: n päivittäistä toimintaa.

Asema78:n resurssina on toiminut myös Stean ”Paikka Auki” ohjelman rahoituksella yksi kokemusasiantuntija, joka suoritti myös oppisopimuskoulutuksena päihdetyön ammattitutkinnon. Lisäksi korvaushoidon sosiaalityöntekijä on työskennellyt Aseman rakenteissa.

Toimintavuoden aikana suunniteltiin myös Sovatek- säätiön sisällä yhteistyön tiivistämistä korvaushoitotyöryhmän kanssa. Keskustelua käytiin myös siitä, että korvaushoidon lääkkeenjosta osa voitaisiin suorittaa Asema78: n tiloissa. Toimintavuoden lopussa keskusteltiin myös siitä, että korvaushoito, Asema78 ja osa toimintaa tukevista projekteista voisi siirtyä uusiin yhteisiin tiloihin. Tilasuunnittelu jatkuu vuoden 2019 aikana.

Asema78: n henkilöstö osallistui toimintavuoden aikana yhteiseen kehittämisprosessiin, jossa konsultin avulla keskityttiin Asema78: n henkilöstön ja vertaisten yhteistyön kehittämiseen ja erilaisiin rooleihin.

Asemalla kävi toimintavuoden aikana 80 eri henkilöä ja käyntien määrä oli 2880. Asema78: n kohdennettu toiminta-avustus sai jatkoa vuosille 2018 – 2020.

6.3. Vapaaehtois- ja vertaistukitoiminnan kehittäminen - AK4

Toiminnan kohderyhmään ovat kuuluneet Sovatek-säätiön palvelutoiminnan kohderyhmästä erityisesti ne, joilla on suuri riski syrjäytyä myös julkisista palveluista. Kohderyhmiä ovat myös päättäjät, yhteistyöverkosto ja kansalaiset. Toiminnalle on myönnetty jatkorahoitus vuosille 2018 – 2020.

Loppuvuodesta 2018 järjestölähtöisen toiminnan pitkäaikainen johtaja siirtyi toisen työnantajan palvelukseen ja säätiö joutui etsimään järjestölähtöisen toiminnan kehittäjäksi uutta henkilöä. Jo aikaisemmin rahoittajalta saadun TVS- palautteen mukaan positiivisena on nähty, että toiminnalla on pystytty osallistumaan resursseihin nähden varsin mittavaan määrään erilaisia kehittämishankkeita ja –foorumeita. Toimintavuonna verkostoituminen, muiden järjestöjen, toimijoiden ja hankkeiden kanssa työskenteleminen sote valmistelun seurauksena selkeästi lisääntyi. Tärkeitä tuloksia olivat säätiön oman toiminnan sisällä kahden uuden hankkeen positiiviset rahoituspäätökset.

Vuonna 2017 käynnistyi Liikkuva terveysneuvontapalvelu STM:n hankerahoituksella ja loppuvuodesta 2018 Viisiitti neuvontapalvelu siirtyi erillisillä sopimuksilla Jyväskylän kaupungin ja ympäristökuntien rahoittamaksi.

STEA myönsi hankerahoitusta vuosille 2018 – 2020 Mahdollisuus- hankkeelle. Hankkeen rahoitus tulee rahoittajan järjestämän heikossa asemassa oleville suunnatun ideahaun kautta. Mahdollisuus –hankkeen toiminnan kohderyhmänä ovat heikosti palveluihin kiinnittyvät päihdepäivystyksen, terveysneuvontapalvelujen ja etsivän nuorisotyön asiakkaat. Hanke aloitti toimintansa vuoden 2018 alusta palkkaamalla projektipäällikön ja projektityöntekijä aloitti hankkeessa maaliskuussa 2018. Hankkeessa on keskitytty tarjoamaan päihdeongelmallisille erilaisia aktiviteetteja kuten kulttuurin ja taiteen eri aloihin tutustumista, liikuntaa, luontoretkeilyä ym. Mahdollisuus –hanke on organisoinut myös yhteistyössä säätiön työvalmennuksen ja Asema78: n kanssa erilaisia ryhmätoimintoja, joiden tavoitteena on saada päihdeongelmista kärsivät kiinnittymään hoitopalveluihin.

Toimintavuoden aikana tavoitettiin projektin toiminnan kautta 57 eri henkilöä, asiakaskäyntejä oli vuoden aikana 397. Mahdollisuus –hanke näkyy ja tiedottaa toiminnastaan sosiaalisessa

mediassa. Hankkeella on omat Facebook sivut ja myös Instagram palvelua käytetään viestinnässä. Mahdollisuus –hanke on ollut aktiivisesti mukana yhteistyökumppaneiden järjestämässä tilaisuuksissa, kuten esim. asunnottomien yö tapahtumassa, valtakunnallisen mielenterveyspäivän paikallisessa tapahtumassa ja muissa projektin tavoitteita tukevissa tilaisuuksissa. Mahdollisuus –hankkeen yhtye on esiintynyt useissa tilaisuuksissa toimintavuoden aikana.

Lisääntynyt vertaistoiminta oman organisaation sisällä on ollut säätiön tavoitteiden mukaista. Vertaistoimijoille on tarjottu koulutusta ja muuta tukea sekä toimitiloja. Sovatek- säätiön työvalmennustoiminnassa Jyväskylässä alkanut työvalmennuksen kehittäjäasiakastoiminta ns. Kari-ryhmä toiminta on jatkunut hyvin aktiivisena myös toimintavuoden aikana. Käytännön toiminnasta on vastannut STEA:n nuorille suunnatun Paikka auki - ohjelman rahoituksella palkattu henkilö. Kari-ryhmä on mukana valmentautujille järjestettävän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa, esimerkkeinä luovan toiminnan ryhmä sekä tyky- päivät. Kehittäjäasiakasryhmä on ollut keskeinen tekijä säätiön oman lehden Sorvin suunnittelussa ja toteutuksessa. Lehti ilmestyi vuonna 2018 neljä kertaa. Kari-ryhmä on ollut aktiivisesti mukana yhteistyökumppaneiden järjestämässä tilaisuuksissa, kuten esim. OK- hankkeen kanssa Sovatek- säätiön esitelyosaston Tourujoen yö- tapahtumassa syyskuussa ja valtakunnallisen asunnottomien yön tapahtumassa lokakuussa.

Järjestövastuujohtaja on toiminut alueellisesti Keski-Suomen järjestöareenassa ja sen eri työryhmissä ja myös loppuvuodesta 2018 perustetun järjestöjen kumppanuuspöydän jäsenenä.

5. Talous

Sovatek säätiön tilikauden 2018 taloudenhoitoa raamitti oleellisesti edellisvuosien mittavat toiminnalliset muutokset. Päihdepalvelujen suoritemäärä oli ylittänyt peräkkäisinä vuosina huomattavasti sopimuskaton, palvelujen myynti oli muuttunut käytännössä kokonaan suoriteperusteiseksi ja työvalmennusalalla oli tehty erittäin mittavat toiminnan rationalisoinnit. Lisäksi päihdepalvelujen hanketoiminta oli laajentunut merkittävästi. Näiden sopeuttaminen luonnollisesti jatkui, mutta kokonaisuudessaan taloushallinnointi sujui varsin hyvin. Voinee todeta, että tilikauden aikaista normiturbulenssia lukuun ottamatta talousvuosi oli maltillisen rauhallinen.

Toiminnan peruskivijalat säilyivät jokseenkin ennallaan. Keski-Suomen Sairaanhoidopiirin päihdepalvelujen ostosopimus kattoi 6 570 189 euron kokonaistuotoista 47 % eli lähes puolet. Toinen jalka oli kiinni Jyväskylän kaupungin työvalmennuksen (kuntouttavan työtoiminta ja sosiaalihuoltopalvelu) sopimuksissa, minkä tuotoilla rahoitettiin 18,5 % kokonaistaloudesta. Hanke- ja niihin rinnastettavien valtionavustustoimintojen osuus oli 15 %. Kaupallinen myynti naulasi neljännen tukipilarin. Sen liikevaihtoa kertyi 662 000 euroa, mikä oli 13 % kokonaistuotoista. Näiden peruspilareiden lisäksi yksittäinen merkittävä rahoituserä oli v. 2015 saadun 500 000 euron lahjoitusvarojen 118 000 euron vuosiosuus. Sen myötä lahjoitusvaroja jäi jäljelle 37 000 euroa kuluvaan vuoden menojen katteeksi.

Toiminnan kokonaisvolyymi väheni edellisvuodesta reilun 7 %. Tämä selittyi sekä työvalmennuksen (- 47 %) ja päihdepalvelujen (- 8%) sopimustuottovähennyksillä. Tehdyt rationalisoinnit vähensivät tuotannon liikevaihtoa vajaat 12 %. Erinomaista kuitenkin oli se, että jatkavien yksiköiden liikevaihto pysyi käytännössä ennallaan. Tuottovähennyksiä kompensoi erinomaisella tavalla hanketuottojen reilun 75 % kasvu edellisvuodesta. Niiden kokonaistuottoa kertyi lähes 1 MEUR. Kaikkiaan kokonaistuotot olivat noin 9 % yli budjettitavoitteen.

Toimihenkilöstöön ja erityisesti palkkatukityöllistettyihin kohdistuneiden menoleikkausten seurauksena henkilöstömenot vähenivät liki 8 %. Ihmisten työtä ihmisille- taloudessa ne luonnollisesti edelleen olivat suurin kustannuserä hieman vajaan 70 % osuudella (4,4 meur). Palkkaa maksettiin 107:lle toimihenkilölle ja 40 työvalmentautujalle. Näiden lisäksi sosiaalihuoltolain mukaista työosuusrahaa sai 85 kuntoutuksessa ollutta henkilöä. Henkilöstömenot olivat 3 % budjetoitua suuremmat.

Edellisvuoden toimitilavähennykset näkyivät konkreettisesti siten, että kun v. 2017 alussa kuudessa toimipisteessä oli neliöitä käytössä 7 625 , niin v. 2018 lopussa neliömäärä oli tippunut 5 826:een. Tämä siitäkkin huolimatta, että Äänekoski aloitti uutena toimipaikkana heinäkuussa 2018. Vuokramenot vähenivät n. 5 %. Muut toimintakulut nousivat 8 % ollen vajaat 900 000 euroa. Yksittäisistä menoeristä kasvoi erityisesti työterveyshuolto (+55 %), mikä tiedetysti johtui toukokuussa 2018 tehdystä palvelutarjoajan vaihdoksesta. Kaikkiaan vuokrat ja toiminnan muut kulut olivat yhteensä 1 920 000 euroa, mikä oli 2,2 % edellisvuotta enemmän. Edellisvuonna tehtyjen käyttöomaisuuden arvonalennusten johdosta poistoja kertyi ainoastaan 20 000 euroa. Tilikaudella ei myöskään tehty juuri lainkaan taseaktivoituja investointeja.

Kokonaismenotalouden budjetti toteutui vajaan 7 % virheellä, mitä tuottoylitys huomioiden voinee pitää varsin tyydyttävänä.

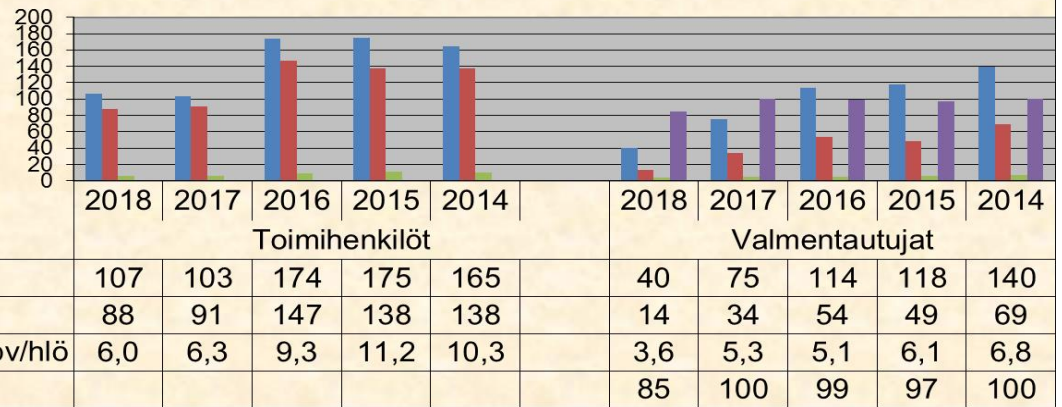
Käyttötalouden kannattavuus säilyi edellisvuoden tavoin hyvänä. Käyttökate ennen poistoja oli 33 %. Lomapalkkavarauspurun ja rahoituserien jälkeen kokonaistulos oli 194 081 euroa. Nettotulos oli vajaat 3 %, mikä oli jokseenkin edellisvuoden tasoa. Tilikauden kokonaistulos nosti myös oman pääoman osuuden 1,5 MEUR taseesta 36 %:iin (26 % v. 2017) . Lyhyen aikavälin maksuvalmius koheni myös edellistilikauden päätösajankohdasta. Rahat ja saamiset olivat tilikauden päättyessä 1,56 - kertaiset (1,44) lyhytaikaiseen velkaan nähden. Operatiiviset kasvavarat riittivät tilikauden aikana kuitenkin keskimäärin vain reilun kolmen viikon menoihin.

Kokonaisuutena arvioiden säätiön toiminnan tulosta ja taloudellista asemaa voi pitää päättyneen tilikauden osalta hyvänä. Edellisvuosien säästötoimenpiteiden ja tilikauden aikana alkaneiden hankkeiden ansiosta päädyttiin selkeästi parempaan lopputulokseen kuin mitä vielä syksyllä 2018 ennakoitiin. Talousennustamista vaikeutti hanketuloutusten lisäksi sopimustuotoihin liittyneet varaumat. Oleellista kuitenkin on, että maksuvalmiuden kohentuminen mahdollistaa tulevat investointitarpeet ainakin pääosin omalla pääomalla. Jo nyt alkaneen vuoden alussa meneillään olevat toimitilamuutokset ovat esimerkkejä näistä.

Selvää on, että tehdyillä säästötoimilla ei edelleenkään pidä määräänsä enempää elämöidä. Itsekritiikkiin on aihetta jo siinä, että niiden seurauksena päättyneenä tilivuonna työtä ja toimeentuloa kyettiin tarjoamaan n. 40 henkilötyövuotta vähemmän verrattuna kahden vuoden takaiseen tasoon. Itseruoskinta on tietenkin pääosin ulkoisista seikoista johtuvaa, mutta ilman muuta on valitettavaa kun leikkaukset aiheuttavat vaikeuksia niille, joiden työnsaanti mahdollisuudet on muutoinkin heikommat. Mutta onneksi sen vastapainoksi laajentunut päihdepalvelualikoima ja ei-työsuhteinen sosiaalinen kuntoutus kompensoivat vähentyneen palkkatyötarjonnan hyvinvointimenetystä. Ja positiivisesti ajatellen on uskottavaa, että edessä olevat sote-rakennemuutokset ja yhteisten resurssien allokointipäätökset edelleen tukevat tätä työtä.

	01/18 12/18	01/17 12/17	01/16 12/16	01/15 12/15	01/14 12/14
VARSAINAISEN TOIMINNAN TUOTOT	6 570 189	7 106 418	10 792 096	10 746 697	10 546 045
VARSAINAISEN TOIMINNAN KULUT					
HENKILÖSTÖKULUT	-4 431 458	-4 909 305	-7 723 187	-7 450 151	-7 558 297
TOIMITILAVUOKRAT	-826 443	-867 800	-1 171 648	-1 126 752	-1 114 542
MUUT KULUT	-1 093 789	-1 009 872	-1 954 744	-1 870 951	-1 768 660
TOIMINTAKULUT YHTEENSÄ	-6 351 689	-6 786 977	-10 849 579	-10 447 854	-10 441 499
POISTOT	-20 426	-200 884	-118 796	-79 374	-68 431
KÄYTTÖTALouden JÄÄMÄ (+/-)	198 073	118 557	-176 280	219 469	36 115
RAHOITUS- JA SATUNNAISERÄT	-12 281	-15 554	-13 936	-7 961	-14 753
VARAUSTEN MUUTOS	8 290	143 982	118 520	-108 504	-17 094
TUOTTOJÄÄMÄ	194 082	246 985	-71 696	103 004	4 267

Henkilöstö 2018-2014

K